

Nr 217.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder till främjande av gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket; given Stockholms slott den 25 februari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1938.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min föredragning föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet som kunde bli förelagd riksdagen, till Lånefonden för underlättande av gemensam maskinanvändning i det mindre jordbruket för budgetåret 1938/1939 beräkna ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor (kapitalbudgeten: bil. 8, punkt 12). Kungl. Maj:t har vidare på föredragning av chefen för finansdepartementet

föreslagit riksdagen att bland anslagen till avskrivning av nya kapitalinvesteringar i statens utlåningsfonder för budgetåret 1938/1939, i avbidan på den särskilda propositionen, för nyssnämnda lånefond beräkna ett reservationsanslag av 620,000 kronor. Ytterligare har jag vid min anmälan i statsverkspropositionen av frågan om anslag till Bidrag till hushållningssällskapen — vilket anslag med hänsyn till vissa kommande propositioner föreslagits skola upptagas med beräknat belopp — förordat, att under ifrågavarande anslag jämväl skall ingå visst belopp för organiserandet av maskin-användning och för förmedling av låneverksamhet på ifrågavarande område, vilket belopp angivits till 26,000 kronor (nionde huvudtiteln, punkt 91). Slutligen har jag med avseende å ett i statsverkspropositionen, likaledes med beräknat belopp upptaget anslag till Bidrag till jordbrukstekniska föreningen: Verksamheten i allmänhet uttalat mig för att ett belopp av 4,000 kronor beräknas till undersökningar angående gemensam maskinanvändning (nionde huvudtiteln, punkt 127).

Efter avslutad utredning torde nu för Kungl. Maj:t få anmälas frågan om avlåtande till riksdagen av proposition i förevarande ärende.

Härvid får jag först erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 29 januari 1937 bemyndigat mig att tillkalla särskilda utredningsmän för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande vissa åtgärder till lättande av arbetsförhållandena inom det mindre jordbruket. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade jag såsom utredningsmän professorn vid lantbrukshögskolan P. L. Nanneson, Ultuna, tillika ordförande, ingenjören Nils Henrik Berglund, Ultuna, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren Alfred Andersson, Bussjö, ledamoten av riksdagens andra kammare, agronomen Stig Janson, Sparreholm, samt lantbrukaren Fritiof Karlsson, Nöttja.

Utredningen har såsom ett första resultat av sitt arbete den 30 oktober 1937 avgivit ett betänkande med förslag till åtgärder för befrämjande av gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket.

Över detta betänkande hava yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen, som i ärendet hört samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, samt av statskontoret, lantbruksakademien, Sveriges allmänna lantbrukssällskap och styrelsen för jordbrukstekniska föreningen ävensom ett antal småbrukareföreningar.

I detta sammanhang må nämnas, att ovannämnda utredning efter avgivandet av ifrågavarande betänkande, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 14 januari 1938, även erhållit i uppdrag att verkställa utredning rörande utnyttjandet av tekniska hjälpmedel, ägnade att underlätta arbetet inom ekonomi- och bostadshus på landsbygden. I samband härmed hava ledamöterna utökats med representanter för det kvinnliga hemarbetet.

Jag ber härefter att få lämna en redogörelse för innehållet i utredningens betänkande.

Utredningens förslag.

Allmänna synpunkter.

I utredningens betänkande har inledningsvis lämnats en översikt över de mindre jordbrukens arbetsförhållanden jämförda med de större jordbrukens. Utredningen har såsom något karaktéristiskt för de mindre jordbruken framhållit en större förbrukning av manuellt arbete såväl per hektar räknat som i förhållande till skördens och bruttoavkastningens storlek. Dessutom vore de mindre jordbruken i regel starkare inriktade på animalisk produktion än de större jordbruken, vilket komme till uttryck i ett större kreatursantal vid dessa såväl per arealenhet som i förhållande till skörden. Dessa förhållanden belystes såväl av den allmänna statistiken som av de sammanställningar av räkenskapsresultat från svenska jordbruk, som årligen publicerades av lantbruksstyrelsen.

På grundval av dessa räkenskapsresultat har utredningen i efterföljande tabell gjort vissa sammanställningar för belysande av nämnda olikheter mellan större och mindre jordbruk. Siffrorna i tabellen hänföra sig till mellersta Sverige, inom vilket område de olika storleksgrupperna äro talrikare representerade än inom övriga undersökningsområden. Även om materialet från de undersökta jordbruken icke utan vidare kan anses fullt representativt för samtliga jordbruk inom detta område torde, enligt vad utredningen framhållit, det föreliggande siffermaterialet dock vara väl ägnat att belysa de olikheter som förefinnas mellan jordbruk av olika storlek. I tabellen angivna siffror utgöra medeltal för de fem bokföringsåren 1930/31—1934/35.

Storleksgrupp Åkerareal, hektar	I intill 10	II 10.1—25	III 25.1—50	IV 50.1—100	V över 100
Antal bokslut, summa	435	457	120	78	328
Areal i genomsnitt, hektar	7	16	33	74	220
Medelskörd, skördeenheter per hektar	2,524	2,458	2,306	2,158	2,220
Kreatursantal, nötkreatursenheter per 100 hektar	127	107	87	71	66
Arbetshästar per 100 hektar	15.4	14.4	10.7	9.1	7.5
Beräknat antal arbetstimmar per hektar	479	335	258	292	282
Beräknat antal arbetstimmar per 100 skördeenheter	19.0	13.6	11.2	13.5	12.7
Arbetskostnad, kronor per hektar (exkl. driftsledning)	214	150	116	131	127
Bruttoavkastning total, kronor per hektar	415	341	326	325	308
av växtodling, %	12	18	24	25	31
» djurskötsel, %	75	75	71	67	61
» övrigt, %	13	7	5	8	8
Arbetskostnad, kronor per 100 kronor bruttoavkastning	51: 60	44: 00	35: 60	40: 30	41: 20
Foderinköp, kronor per hektar	56	50	50	39	35

I anslutning till denna sammanställning har utredningen bland annat framhållit följande synpunkter.

Det framginge, att arbetskostnaden vid de mindre jordbruken varit större i förhållande till bruttoavkastningen, och att avsevärt mera mänskligt arbete använts per arealenhet och producerad skördeenhets än vid de större jordbruken. I själva verket syntes skillnaden i arbetstid vara större än vad sammanställningen visade, alldenstund arbetstiden för småbrukens redovisats i dagar, vilka med säkerhet i regel varit längre än den normalarbetsdag som låge till grund för beräkningen av antalet arbetstimmar. Denna större förbrukning av mänskligt arbete finge antagas delvis bero på småbrukens starkare inriktning på animalisk produktion och i viss omfattning även på större odling av mera arbetskrävande grödor. I huvudsak syntes den dock sammanhänga med de betydligt större svårigheterna vid det mindre jordbruket att effektivt utnyttja den mänskliga arbetskraften.

Den under de senaste årtiondena i stor utsträckning genomförda mekaniseringen av driften, varigenom det tyngre manuella arbetet i betydande omfattning kunnat ersättas genom maskindrif, hade av naturliga skäl i avsevärt mindre utsträckning kommit det mindre jordbruket till godo än det medelstora och större jordbruket.

Då inom det mindre jordbruket mekaniska hjälpmedel oftast ej stode till buds måste under de brådaste perioderna, om arbetena skulle medhinnas, arbetstiden per dygn förlängas, vilken förlängning ofta bleve mycket stark. Den arbetskraft som normalt sysselsattes i hushållet och med djurens skötsel finge oftast även i stor utsträckning deltaga i arbetena på fältet. I sig själv viktiga arbeten, som dock medgäve en viss elasticitet i fråga om tiden eller sättet för utförandet, finge ofta stå tillbaka för de brådskande fältarbetena. Hit hörde till exempel husdjurens skötsel. I många fall anpassades denna i det mindre jordbruket efter övriga arbeten på ett sätt som medförde ett sämre ekonomiskt resultat från husdjursskötseln.

Arbetet under de bråda perioderna bestode till stor del av hårt kroppsarbete. En ofta upprepad och stark förlängning av arbetstiden kunde medföra att småbrukaren bleve utsliten i förtid. Detta gällde i ännu högre grad småbrukarhustrun, som i regel under de tider hon deltog i jordbruksarbetet även måste sköta löpande hushållsgöromål och ha vård om barnen. Hushållsarbetet, trevnaden i hemmet och barnens skötsel lede, om utarbetet under alltför långa perioder toge hustruns tid i anspråk. Hos de barn som under uppväxtåren deltog i jordbruksarbetet kunde alltför hårt och ihållande arbete även bidra till att minska intresset för detta och att vända deras håg från jordbruket.

Vore arbetsdagen mycket lång eller kroppsarbetet mycket hårt kunde småbrukaren och hans hustru icke ägna tillräcklig tid åt driftens planläggning eller genomförandet av förbättringar, långt mindre åt förvärvande av ökad yrkeskunskap eller åt nyttiga förströelser.

En ökad maskinanvändning i det mindre jordbruket, varigenom det tyngsta och mest tidskrävande arbetet kunde avlastas, skulle sålunda ha stor betydelse, och detta icke endast i fråga om att skapa trevnad och arbetsglädje för den enskilde, utan även ur social synpunkt.

Med maskinernas hjälp kunde resultatet av det mänskliga arbetet ökas väsentligt, d. v. s. ett visst produktionsresultat uppnåddes med mindre insats av mänskligt arbete. Att ett arbete medelst maskin kunde utföras på kortare tid än för hand kunde även vara av stor ekonomisk betydelse, t. ex. då säden mognade hastigt eller vädret vore ostadigt vid skörden. Flera slag av maskiner utförde därjämte arbetet bättre än när detta utfördes för

hand eller med enkla redskap. Exempel härpå vore radsåningsmaskinen, de moderna tröskverken och sådesrensningssmaskinerna samt den självbindande skördemaskinen.

Utredningen har även uppehållit sig vid möjligheterna att använda traktorer som ersättning för hästar och härutinnan bland annat anfört:

Hästantalet per hektar räknat vore ofta bortåt dubbelt så stort vid de mindre jordbruken som vid storjordbruken. Med hänsyn till det relativt stora kapital dragarna representerade, samt att foderförbrukning, skötsel och övriga omkostnader för dragarna ökades med dessas antal, vore det givetvis önskvärt att dragareantalet vid ett jordbruk kunde hållas så lågt som möjligt. Ju flera arbetstimmar som kunde uttagas per år och dragare, desto lägre bleve under för övrigt oförändrade förhållanden kostnaden per timme för dragarearbetet, varför det vore av vikt att dragkraften utnyttjades väl. Detta kunde i regel lättare ske i trakter där hästarna, under de perioder då de ej behövdes i jordbruket, kunde användas för skogskörslor e. d. I de trakter där dylika körslor icke förekomme i nämnvärd omfattning varierade behovet av dragare i regel starkt mellan olika årstider, varför dragkraften tidvis bleve dåligt utnyttjad.

Den relativt största ekonomiska betydelsen syntes anpassandet av hästantalet ha vid de mindre jordbruk, där valet stode mellan att hålla två hästar eller endast en. Vid sådana mindre jordbruk, där den tunga jordbearbetningen ej kunde utföras tillfredsställande med en häst, men där hållandet av två hästar medförde alltför höga kostnader i förhållande till åkerarealen, kunde visserligen i många fall den utvägen tillgripas, att grannar hjälpte varandra med dragare då det gällde de tyngre arbetena. Genomförandet av en sådan anordning mötte dock ofta betydande svårigheter. Det skulle därför vid många dylika jordbruk vara av stort värde att kunna använda traktor och traktorredskap för dessa tyngre arbeten. En traktor skulle därvid kunna betjäna ett flertal jordbrukare. Detsamma gällde beträffande de något större jordbruk, där arbetet under vissa perioder ej hunne genomföras på ett tillfredsställande sätt med två hästar. Traktorernas stora arbetsförmåga och möjligheten att utnyttja dem under avsevärt längre tid per dygn än hästar, gjorde även traktorerna särskilt väl lämpade som dragkraft under de brådaste perioderna. Genom användning av traktor kunde t. ex. effektiv trädesbearbetning och förberedelse för höstsådden samt höstplöjning genomföras, medan hästarna vore upptagna vid hö- och sådesbärgning eller vid rotfruktsskörd med tillhörande vägtransporter.

För att belysa det inflytande på dragarekostnaderna vid ett mindre jordbruk som traktor användning under vissa förhållanden kunde utöva har utredningen anfört följande exempel: För en egendom med 8 hektar åker antoges det årliga behovet av dragarearbete utgöra 1,800 hästarbetstimmar, av vilka 400 timmar representerades av tyngre jordbearbetning som ej lämpligen kunde utföras med endast en häst. Två hästar hölles därför, varvid totala årskostnaden per häst utgjorde 500 kronor eller för två hästar 1,000 kronor. Om en häst avyttrades och den tyngre jordbearbetningen i stället utfördes med lejd traktor, varvid 1 traktortimme ansågs motsvara 8 hästtimmar, åtginge härför 50 traktortimmar. Kostnaden per traktortimme, inberäknat ränta, amortering och underhållskostnad för traktor och redskap jämte driftkostnad och skötare, kunde uppskattas till 3:50 kronor, varför sammanlagda kostnaden för traktorarbetet bleve 175 kronor. Då den återstående hästen komme att användas mera än förut, eller 1,400 timmar, antoges årskostnaden för densamma stiga till 550 kronor. Totala årskostnaden

för dragarearbete skulle sålunda vid användning av traktor samt intensivare utnyttjande av den kvarvarande hästen uppgå till 725 kronor, vilket skulle innebära en besparing av 275 kronor per år, jämfört med om två hästar hölles.

Detta exempel visade, att avsevärda besparingar av dragarekostnader vid det mindre jordbruket i många fall borde kunna uppnås, om den tyngre jordbearbetningen kunde mot en rimlig kostnad utföras med traktor. Förutsättningarna för att dylik traktordrift skulle vara lönande vore dock att hästantalet kunde minskas och kvarvarande hästar utnyttjas effektivare än förut, samt att inskränkningen av dragareantalet icke i större grad försämrade möjligheterna att utnyttja den mänskliga arbetskraften vid småbruket.

Förutsättningarna för användning av traktor för minskande av dragarekostnaden vid de mindre jordbruket syntes vara störst i slättbygderna, där dels hästarna normalt icke behövdes för arbeten utanför jordbruket, dels jorden och skiftenas form i regel vore bättre lämpade för traktorarbete och dels avstånden mellan gårdarna vore små, så att en traktor lätt kunde förflyttas från gård till gård.

Utredningen har härefter framhållit en del synpunkter på mekaniseringsproblemen inom det mindre jordbruket. Det har hänvisats till att de svårigheter, som möta för genomförandet av maskindrift i större omfattning inom det mindre jordbruket, ytterst bottna däri att kostnaderna lätt bliva oproportionerligt stora på grund av att den årliga användningstiden för varje särskild maskin blir allt för kort. I detta ämne har utredningen bland annat anfört:

En maskins varaktighet i år räknat ökades av flera anledningar icke i samma proportion som den årliga användningstiden minskades. Vid liten årlig användning bleve därför det antal arbetstimmar på vilka anskaffningskostnaden måste amorteras relativt litet och följaktligen amorteringen per arbetstimme högre än vid lång årlig användningstid. Den kostnadspost som betingades av förräntningen av det i maskinerna nedlagda kapitalet bleve likaledes högre per arbetstimme räknat, då den årliga användningen vore liten. I genomsnitt vore nämligen räntebeloppet per år lika stort, vare sig maskinerna användes mera eller mindre. Den del av kostnaderna för maskinernas underhåll som berodde på inköp av ersättningsdelar samt på rena reparationer kunde anses vara direkt proportionell mot maskinens användning. Den del av underhållskostnaderna som betingades av årlig översyn, rengöring, rostskyddsåtgärder o. d. vore däremot mera oberoende av den årliga användningstidens längd och komme därför att bliva högre per arbetstimme räknat vid ett lägre antal användningstimmar. Detta gällde även de jämförelsevis låga kostnaderna för maskinernas inhysning och försäkring. (En utförlig redogörelse för sambandet mellan maskinernas årliga användningstid och maskinkostnaderna har lämnats i en bilaga till utredningens betänkande.)

Såsom exempel på huru maskinkostnaden per avverkad enhet avtog med ökad årlig användning kunde kostnaden för en 5' självbindande skörde-maskin anföras. Om maskinen, som antoges i inköp kosta 1,200 kronor, årligen användes under endast 15 timmar effektiv arbetstid, svarande mot en stråsådesareal av omkring 6 hektar, kunde den egentliga maskinkostnaden beräknas utgöra över 5 kronor per timme eller 12:50 kronor per hektar. Om användningstiden och den skördade arealen fördubblades, sjönke

den beräknade egentliga maskinkostnaden till omkring 3:50 kronor per timme eller 8:75 kronor per hektar och om användningstiden ökades till 50 timmar, motsvarande 20 hektar stråsäd, minskades kostnaden per timme till omkring 2:50 kronor per timme eller 6:25 kronor per hektar. Vid än längre årlig användningstid, som ofta förekomme vid större jordbruk, kunde den beräknade egentliga maskinkostnaden sjunka till omkring 2 kronor per timme eller 5 kronor per hektar. Kostnaderna för dragare, körkarl och bindgarn, som ej inginge i de anförda siffrorna, vore i stort sett oberoende av bindarens årliga användningstid.

Redan genom lantbruksarbetenas i regel starka säsongbundenhet och säsongernas ringa längd bleve för de flesta maskinslag den tid de årligen kunde utnyttjas relativt kort. Detta förhållande vore ofrånkomligt, och lantbruksmaskinerna vore oftast i fråga om konstruktion och framställningsätt anpassade härefter, för att framställningskostnaderna skulle bliva så låga att maskinerna funne avsättning.

Med utgångspunkt från att vid det mindre jordbruket, såsom förut nämnts, den arbetsmängd som årligen kan utföras med en viss maskin blir mycket liten och maskinkostnaden i förhållande till det utförda arbetet därför hög, har utredningen uppställt frågan på vilka vägar ett förbilligande av maskinanvändningen vid de mindre brukningsdelarna skulle kunna åstadkommas. Utredningen har härutinnan i huvudsak framfört följande synpunkter:

Ett sådant förbilligande kunde tänkas ske antingen genom att inköpspriset på det mindre jordbrukets maskiner nedbringades eller ock genom att maskinerna utnyttjades gemensamt av flera mindre jordbrukare, så att den årliga användningstiden härigenom förlängdes. Inköpspriset kunde tänkas minska såväl genom konstruerandet av billigare, speciellt för det mindre jordbruket avsedda maskiner, som genom att i detta maskiner användes, vilka utrangerats från det större jordbruket och därefter iståndsatts.

I detta sammanhang uppställde sig även spørsmålet, huruvida inköpskostnaderna för jordbruksmaskiner överhuvud taget kunde nedbringas, t. ex. genom rationalisering av maskinförsäljningen. Utredningen hade emellertid icke ansett det ligga inom dess uppgift att gå närmare in på detta spørsmål, vilket för övrigt komme att bli föremål för särskild utredning enligt av hushållningssällskapens ombud under år 1937 fattat beslut.

Att konstruera speciella, billigare maskiner för det mindre jordbruket vore möjligt endast för vissa maskinslag eller till en viss gräns. I fråga om maskinslag, där olika höga fordringar kunde ställas på maskinernas arbetsresultat och hållbarhet kunde de för det mindre jordbruket avsedda maskinerna förbilligas genom att givas en enklare konstruktion och utföras med användande av billigare material än de större maskinerna. Så vore exempelvis förhållandet beträffande tröskverk, där såväl maskinernas storlek som anordningarna för sädens rensning uppvisade en mycket stor variation. För sådana maskiner däremot där fordringarna på det utförda arbetets kvalitet vore desamma vid större och mindre jordbruk måste maskinernas arbetsorgan i regel vara av samma slag och tillräckligt noggrant utförda vid såväl större som mindre maskiner för samma ändamål. Ett förbilligande av maskinerna genom att minska arbetsorganens antal eller storlek begränsades dels därav, att maskinens avverkningsförmåga borde vara så stor att dragare och mänsklig arbetskraft utnyttjades, och dels därav att kostnaden för framställning av en mindre maskin oftast bleve avsevärt

högre i förhållande till avverkningsförmågan än för en större maskin av motsvarande utförande. Detta senare sammanhängde med att väsentliga delar av en maskin, t. ex. transmissioner och bindverk hos en självbindare eller körhjul och växlar hos en såningsmaskin, bleve desamma om maskinens arbetsbredd gjordes större eller mindre.

Att inköpa begagnade maskiner på auktioner praktiserades sedan gammalt i stor utsträckning. Under de senare åren syntes även omsättningen ha blivit allt större av äldre maskiner, i det att vid försäljningen av nya lantbruksmaskiner äldre sådana toges i utbyte av försäljarna, sattes i stånd vid försäljarens verkstad samt ånyo såldes. Om maskinen bleve väl iståndsatt, vilket givetvis vore en förutsättning för att en dylik försäljning av begagnade maskiner skulle kunna anses som en sund företeelse, kunde hållbarhet och driftsäkerhet vara tillräckliga för den kortare årliga användning som komme ifråga vid ett mindre jordbruk. Som en olägenhet torde det i regel kunna räknas att man vid inköp av äldre maskiner ej kunde draga nytta av de förbättringar som eventuellt genomförts på nyare modeller av maskinerna ifråga.

Med hänsyn till de mindre brukningsdelarnas stora antal i förhållande till antalet större jordbruk, vilkas begagnade maskiner kunde tänkas på här antytt sätt överflyttade till de mindre jordbruken, syntes denna överflyttning dock i stort sett vara av ringa betydelse för det mindre jordbrukets förseende med maskiner.

Den viktigaste utvägen för ett förbilligande av mekaniseringen inom det mindre jordbruket har utredningen ansett vara, att man i större omfattning än vad nu vore fallet överginge till gemensam maskinanvändning inom detta.

I fråga om förekomsten av gemensam maskinanvändning har utredningen framhållit i huvudsak följande.

Gemensam maskinanvändning i den formen, att en lantbrukare som skaffat sig en maskin lånade ut denna åt grannar, eventuellt mot kontant ersättning eller annan form av motprestation, hade sedan gammalt praktiserats. På en riktig ekonomisk basis låge denna maskinutlåning först, då ersättningen eller motprestationen vore tilltagen så, att den svarade mot den verkliga kostnaden för anskaffandet och hållandet av maskinen. Eventuellt kunde ömsesidig utlåning tänkas ske, med samma uppskattade nytta för båda parter, då en lantbrukare anskaffade en viss maskin och en annan lantbrukare ett annat slag av maskin, som båda kunde ha nytta av. På en del håll praktiserades, att större gårdar med sina bindare och dragare utförde skördearbete hos omkringboende småbrukare, vilka i gengäld under viss tid biträdde med skörde- och bärgningsarbete vid de större gårdarna. Utan att förringa betydelsen av den ömsesidiga hjälp, som lantbrukare på nämnda sätt kunde bereda varandra, kunde man dock enligt utredningens mening påstå, att systemet dels vore alltför beroende av det personliga förhållandet mellan parterna och dels näppeligen kunde genomföras i sådan omfattning, att det mindre lantbrukets mekaniseringsspörsmål härigenom kunde lösas.

Det förekomme även, att en enskild företagare, lantbrukare eller icke lantbrukare, anskaffade en eller flera maskiner (t. ex. bindare, tröskverk eller traktor med redskap) samt med dessa utförde arbete åt lantbrukarna i en viss trakt. Detta tillvägagångssätt — i det följande betecknat maskinhållarsystemet — kunde i regel anses som en god form för gemensamt utnytt-

jande av maskiner. Även om, som rimligt vore, taxorna för maskinarbetet härvid avpassades så, att de, utom ersättning för maskinskötarens arbete, egentlig maskinkostnad och driftkostnader, även täckte en viss företagarrisk, så kunde genom det bättre utnyttjandet av maskinerna kostnaden för maskinarbetet vid denna metod nedbringas väsentligt, jämfört med om varje lantbrukare skulle hålla egna maskiner. Då maskinhållaren ägde och eventuellt själv ständigt skötte maskinerna samt vore ekonomiskt beroende av att dessa sköttes på bästa sätt, kunde maskinernas varaktighet beräknas bli relativt lång och reparationskostnaderna låga. För den enskilde innehavaren av ett mindre jordbruk finge det anses fördelaktigt att på detta sätt kunna hyra maskiner, för vilka han själv icke behövde ligga ute med kapital och vilka han icke behövde vårda eller hysa. Penningutläggen inskränkte sig till ersättningen för det maskinarbete av vilket han hade omedelbar nytta. En förutsättning för att den enskilde jordbrukaren skulle hava full nytta av detta system vore dock, att han kunde räkna med att få ifrågasvarande maskinarbete utfört vid riktig tidpunkt, d. v. s. att maskinhållaren inom rimlig tid hunne med att betjäna dem han åtagit sig att utföra arbete åt, samt att den ordning i vilken dessa finge sitt arbete utfört ej av maskinhållaren avgjordes godtyckligt.

Förutsättningen för att en dylik enskild verksamhet skulle kunna upprätthållas vore att maskinhållaren finge tillräcklig ersättning för sitt arbete och för maskinkostnaderna. I allmänhet syntes dylika maskinhållares taxor vara relativt låga, sannolikt i många fall alltför lågt tilltagna för att maskinernas inköpskostnad skulle kunna amorteras på rimlig tid och maskinhållaren få skäligen lön för sitt eget arbete. Att taxorna hölles alltför låga sammanhänge i regel med att de egentliga maskinkostnaderna uppskattades för lågt, d. v. s. amorteringstiden beräknades för lång och underhållskostnaderna, som normalt bleve större ju äldre maskinen bleve, uppskattades från början för lågt. En maskinhållare syntes även behöva vid bestämmande av taxorna räkna med en viss riskmarginal, för den händelse den årliga användningstiden tillfälligt eller varaktigt för en viss maskin skulle bli mindre än den från början beräknade.

Vid de i det föregående nämnda formerna för gemensam maskinanvändning hade, enligt vad utredningen vidare framhållit, respektive maskiner anskaffats och ägts av en enda person. Det hade dock även sedan långt tillbaka praktiserats, att två eller flera jordbrukare, då en maskin anskaffades för gemensamt bruk, delade inköpskostnaderna och ägde maskinen gemensamt. Formerna för en dylik samfällad maskinanskaffning varierade emellertid mycket. Det enklaste fallet vore då tvenne jordbrukare gemensamt anskaffade t. ex. en potatisupptagare, utan annat än muntlig överenskommelse om sättet för maskinens betalning och användning. Utöver dessa enkla, på muntlig överenskommelse grundade sammanslutningar förekomme mera fast organiserade föreningar för anskaffande och hållande av maskiner, vilka sammanslutningar antagit mer eller mindre utförliga stadgar samt även i vissa fall vore inregistrerade.

Antalet dylika sammanslutningar för gemensam maskinanvändning, som för närvarande förekomme i Sverige, vore icke känt.

Vissa undersökningar över den gemensamma maskinanvändningen, särskilt i mellersta Sverige, hade under åren 1931—32 utförts och refererats i en år 1932 av utredningens ledamot ingenjör N. Berglund till lantbruksstyrelsen avgiven berättelse. En annan mera utförlig undersökning över de speciella sammanslutningarna för anskaffande av tröskverk och motorer m. m. till dessa hade under åren 1936/37 gemensamt utförts av jordbrukstekniska föreningen och lantbrukshögskolans maskintekniska institution.

Den ojämförligt största delen av de något fastare organiserade sammanlutningarna hade tillkommit för anskaffande av ambulerande tröskverk jämte motorer och eventuellt övriga till ett tröskningsaggregat hörande maskiner. Detta sammanhänge med att större tröskverk dels vore dyra i inköp och dels att för dessa maskiner gemensam användning hos ett större antal jordbrukare vore lättare att genomföra än för de flesta övriga slag av lantbruksmaskiner. Användningstiden för tröskverken vore nämligen ej så strängt begränsad som för exempelvis skördemaskiner, för vilka användningstiden måste noggrant anpassas efter de olika sädesgrödornas mognadstid. Så förekomme t. ex. tröskverksföreningar med upp till 40 medlemmar, under det att sällan flera än 5 jordbrukare torde kunna betjänas av en vanlig hästdragen bindare, även om jordbruken vore små.

Där kraftkällan för de av föreningarna ägda tröskverken utgjordes av traktorer, förekomme det, att dessa mellan tröskningssäsongerna även utnyttjades för jordbearbetning m. m. åt föreningsmedlemmar eller andra jordbrukare. Om härvid även speciella traktorredskap anskaffades, finge föreningen sålunda en vidare uppgift än om denna begränsades enbart till tröskningen. Inga principiella hinder syntes möta för att en maskinförening på detta sätt anskaffade en relativt stor uppsättning av de maskinslag, som överhuvud taget kunde användas gemensamt av flera jordbrukare.

Utredningen har även berört motsvarande förhållanden i andra länder och härutinnan anfört följande.

I de länder där jordbruksförhållandena närmast överensstämde med Sveriges, d. v. s. i de nordiska grannländerna och Tyskland, vore förhållandena beträffande den gemensamma maskinanvändningen och erfarenheterna därav i stort sett desamma som i Sverige. Enligt uppgifter i facklitteraturen syntes även förhållandena beträffande den gemensamma maskinanvändningen i flera andra länder, såsom Schweiz, Tjeckoslovakiet och Bulgarien nära överensstämma med dem i Norden och Tyskland. Erfarenheterna av den gemensamma maskinanvändningen framställdes genomgående såsom i huvudsak goda, men behovet av fastare organisation inom verksamheten framhölls ofta.

Jämte för ändamålet bildade sammanslutningar förekomme i nämnda länder, särskilt i fråga om tröskverk, privata maskinhållare som utförde maskinarbete mot ersättning. Så vore även förhållandet i Förenta Staterna, där framför allt tröskning, men även exempelvis skärning av grönfoder för ensilering, ofta utfördes av enskilda företagare med transportabla aggregat, samt i England, där även jordbearbetning sedan gammalt utfördes av dylika maskinhållare (contractors).

I vissa länder lämnade staten bidrag till inköp av maskiner, avsedda för gemensamt bruk. I Tyskland lämnades sålunda bidrag för inköp av sädesrensningmaskiner och maskiner för betning av utsäde. En förutsättning för bidraget, som uppginge till 30 procent av maskinens ordinarie försäljningspris, vore att maskinen skulle användas gemensamt, att maskinen vore av lämplig konstruktion och hade tillräcklig kapacitet, samt att inköpet tillstyrktes av den officielle rådgivaren i maskinfrågor inom området. Statsbidrag med upp till 30 procent (i genomsnitt omkring 15 procent) av maskinernas ordinarie inköpspris (katalogpris) lämnades i Tyskland även åt kolonister för deras första maskinuppsättning.

I Lettland avsåge statsbidraget till maskininköp i första hand sädesrensningmaskiner. Bidragssumman finge ej överstiga 50 procent av maskinens inköpspris. Bidragen utlämnades och maskinernas användning kontrollera-

des av lantbrukskamrarna, och de med statsbidrag inköpta maskinerna förbleve under 5 år lantbrukskamrarnas egendom.

I Finland hade direkta åtgärder från statens sida för det mindre jordbrukets förseende med maskiner icke förekommit, men staten hade indirekt underlättat denna sak bl. a. genom statsbidrag till sällskapet Pellervo, som sedan mera än 30 år tillbaka utövade propaganda, rådgivning och övervakning i fråga om jordbrukarnas kooperativa företag, bland vilka ett relativt stort antal maskinföreningar förekomme. Flertalet av dessa hade bildats för inköp av tröskverk och motorer, varjämte de flesta dessutom anskaffat även andra maskiner, såsom sådesrensningmaskiner, transportabla sågverk, takspånshyvlar e. d. Utom av de speciella maskinföreningarna anskaffades även av andra lokala yrkessammanslutningar, såsom småbrukarföreningar eller lantmannagillen, specialmaskiner för uthyrning åt medlemmarna.

Utredningen har härefter övergått till att behandla den gemensamma maskinanvändningens förutsättningar och dess lämpliga organisation.

Erfarenheterna hava, enligt vad utredningen framhållit, visat att vissa icke obetydliga svårigheter stundom möta vid den gemensamma maskinanvändningen. En av de väsentligaste svårigheterna ligger däri, att jordbrukaren icke kan räkna med att alltid ha maskinerna tillgängliga vid den tidpunkt som för honom skulle varit den absolut lämpligaste, och att han vid de egna arbetenas planering och genomförande är beroende av dem som jämte honom ha rätt att disponera maskinerna. Det kan bereda svårigheter såväl att på förhand bestämma ordningsföljden eller tidpunkten för olika jordbrukares användande av maskinerna som att vidtaga de ändringar i en gång avtalade dispositioner, vilka kunna bliva en följd av växlingar i väderleken e. d. Erfarenheten visar dock, att dessa svårigheter i regel kunna övervinnas.

Beträffande andra svårigheter, som kunna möta vid anordnandet av gemensam maskinanvändning, har utredningen huvudsakligen pekat på följande förhållanden.

Gemensam maskinanvändning kunde givetvis på sina håll helt omöjliggöras genom allvarligare personliga motsättningar mellan närboende jordbrukare eller genom en särskilt stark individualistisk inställning, varvid oberoendet av andra värdesattes så högt, att ekonomiska hänsyn finge vika. Dessa förhållanden syntes dock få räknas som undantag. Av de lokala betingelserna för gemensam maskinanvändning hade avståndet mellan gårdarna stor betydelse. Stora avstånd innebure tidskrävande transporter, som dessutom ofta ansträngde maskinerna så att deras varaktighet minskades. Sådana förhållanden som överhuvud taget försvårade användningen av vissa maskiner, t. ex. starkt stenbunden mark, mycket oregelbundna fält och tätliggande öppna diken, försvårade givetvis i än högre grad gemensam användning av maskiner.

Fordringarna på de maskiner som anskaffades för gemensamt bruk borde vara någorlunda likartade vid de olika jordbruk för vilka maskinerna vore avsedda. Om storleken och avverkningsförmågan hos en viss maskin, t. ex. ett tröskverk, avpassades efter behovet vid i en förening deltagande större jordbruk, kunde förekommande mindre jordbruk eventuellt få vidkännas onödigt stora kostnader ävensom svårigheter vid maskinernas förflyttning

och uppställning. Om å andra sidan maskinen valdes efter de mindre jordbrukens behov, kunde avverkningen bliva otillräcklig för de större jordbruket. Maskiner av sådan storlek måste dock alltid väljas, att deras avverkningsförmåga vore tillräcklig för att samtliga delägare med säkerhet skulle hinna betjänas under den för respektive arbeten lämpliga tiden.

För ett störningsfritt genomförande av gemensam maskinanvändning har utredningen funnit nödvändigt, att de berörda jordbrukarnas ekonomiska åtaganden redan från början vore fullt bestämda. Detaljerade stadgar eller avtalshandlingar vore därför nödvändiga. Alla vid den gemensamma maskinanvändningen uppkommande förhållanden kunde visserligen icke härigenom regleras, men genom detaljerade bestämmelser på alla väsentliga punkter kunde dock överraskningar i ekonomiskt hänseende eller anledningar till tvister i stor utsträckning elimineras.

Om lämpliga tryckta normalstadgar och avtalshandlingar förelåge, skulle enligt utredningens mening föreningsbildningen underlättas. Inregistrering av en maskinförening skedde även lätt och med obetydliga kostnader, om tryckta anmälningsformulär förelåge. Utredningen har upprättat förslag till normalstadgar för en maskinförening, organiserad såsom inregistrerad ekonomisk förening, ävensom förslag till avtal mellan medlemmar i en mindre, icke inregistrerad sammanslutning för gemensam maskinanvändning.

Huru ett inköp av maskiner för gemensamt bruk lämpligast skulle finansieras och de ekonomiska förhållandena inom en sammanslutning för gemensam maskinanvändning lämpligast ordnas, har utredningen funnit till stor del sammanhänga med maskinens art och värde samt med intressenternas antal. Den enklaste och, då den läte sig genomföra, bästa formen av maskininköpets finansiering vore att inköpssumman kontant sammanskötes, med delar som för var och en av de i inköpet deltagande svarade mot hans beräknade utnyttjande av maskinen.

Kontant sammanskott av hela maskinens inköpssumma syntes dock inom det mindre jordbruket endast undantagsvis kunna förekomma annat än för maskiner vilkas anskaffningskostnad vore låg, antingen absolut taget eller i förhållande till deltagarnas antal. För dyrbarare maskiner, t. ex. tröskverk med tillhörande motorer, vore det vanligt att inköpet finansierades genom lån. Detta finge även anses vara riktigt. Om användningen av en maskin av ett visst antal jordbrukare ansåges vara ekonomisk, under förutsättning att kostnaderna nedbringades genom gemensamt inköp, så borde hellre pengar upplånas för detta ändamål än att de avstode från inköpet eller uppsköte detsamma av brist på egna medel.

Den överenskommelse som träffades angående gemensamt inköp och utnyttjande av maskinerna kunde, som nämnt, bestå i bildandet av en ekonomisk förening eller endast hava formen av ett skriftligt avtal mellan intressenterna. Föreningsformen kunde lämpligen väljas då det gällde mera dyrbara maskiner, exempelvis tröskverk med motor och övriga tillbehör, som komme att utnyttjas av ett relativt stort antal jordbrukare. För mindre sam-

manslutningar syntes ett skriftligt avtal vara lämpligast. Särskilt avtal träffades härvid bäst för varje inköpt maskin för sig, alldenstund varaktigheten vore olika hos olika maskiner och vissa jordbrukare eventuellt behövde hava del i vissa maskiner men icke i andra.

Omkostnaderna för maskinernas årliga användning borde, enligt vad utredningen vidare framhållit, lämpligast täckas genom särskilda användningsavgifter, beräknade för timme av användningstiden eller för lämplig avverkad enhet. Användningsavgifterna borde beräknas så höga att de normalt täckte kostnaderna för amorteringar och räntor på för maskininköpen upptagna lån samt för underhåll, förvaring och försäkring samt övriga med den gemensamma maskinanvändningen förbundna kostnader.

Användningsavgifterna borde helst från början giva överskott, så att medel kunde fonderas till mötande av kommande större utgifter för reparationer o. d. Sedan behövligen medel fonderats, kunde uppkommande överskott lätt fördelas bland delägarna i form av återbäring på inbetalade avgifter. I allmänhet torde icke, där maskiner anskaffats för upplånade medel, så stor fondbildning kunna äga rum under en maskins totala användningstid, att maskinen då den vore förbrukad kunde ersättas med en ny enbart med hjälp av fonderade medel. Detta skulle nämligen förutsätta att avgifterna hölles så höga under den första maskinens användningstid att anskaffningskostnaderna för två maskiner täcktes. Förening borde dock, då en maskin vore färdig att bytas ut, hava innestående medel, minst svarande mot de vid maskininköpet gjorda kontanta insatserna.

Förenings löpande angelägenheter och förvaltningen av dess ekonomi har utredningen ansett böra handhas av en utsedd föreståndare eller beträffande större föreningar av en styrelse, vars ordförande i fråga om löpande ärenden fungerade som föreståndare.

Utredningen har slutligen framhållit att, då på här nämnt sätt delägarnas åtaganden och rättigheter reglerats samt riktlinjer för föreningens skötsel angivits genom stadgar, avtal och ordningsföreskrifter, de ekonomiska risker, som den enskilde delägaren i en maskinsammanslutning löpte, i regel skulle bliva små. Där dessutom de förutnämnda lokala förutsättningarna för gemensam maskinanvändning föreläge, borde denna ha stora förutsättningar att fylla sitt ändamål, nämligen att förbilliga maskinanvändningen och därigenom underlätta en ökad mekanisering inom det mindre jordbruket.

Under hänvisning till det i det föregående anförda har utredningen sammanfattningsvis understrukit, att en väl organiserad gemensam maskinanvändning kunde förväntas avsevärt nedbringa maskinkostnaderna i det mindre jordbruket och härigenom underlätta en fortgående mekanisering inom detta. Med hänsyn till att det ur såväl ekonomiska som sociala synpunkter syntes vara i hög grad önskvärt, att det mindre jordbruket i större omfattning komme i åtnjutande av den förbättring i produktionsbetingelser och arbetsförhållanden, som genom en ändamålsenlig mekanisering kunde åstadkommas, syntes en ökad gemensam maskinanvändning inom det mindre

jordbruket även böra befrämjas och underlättas genom direkta åtgärder från statsmakternas sida.

Utredningen har uttalat som sin uppfattning, att för befrämjande av en ändamålsenlig utveckling på det berörda området erfordras såväl ökad upplysning om den gemensamma maskinanvändningens fördelar och förutsättningar som underlättande av anskaffningen av erforderligt kapital för inköp av maskiner.

Upplysningsverksamhet m. m.

Utredningen har ansett hittills vunna erfarenheter giva vid handen, att det mindre jordbruket vore i stort behov av rådgivande verksamhet såväl vid val av maskiner som vid organiserandet av den gemensamma maskinanvändningen. Med utgångspunkt härifrån har utredningen förordat, att upplysningsverksamhet på ifrågavarande område anordnas.

Denna verksamhet borde enligt utredningens mening i första rummet omhänderhavas av hushållningssällskapen.

Utredningen har hänvisat till att hushållningssällskapen i många fall redan tidigare i viss mindre omfattning bedrivit dylik verksamhet. Då jordbruket nu kommit in i ett skede av allt starkare mekanisering och denna vore önskvärd även i det mindre jordbruket, där dess ändamålsenliga genomförande dock beredde större svårigheter än i det större, syntes det angeläget att den nämnda rådgivande verksamheten betydligt utvidgades. Även den i det följande av utredningen föreslagna statliga låneverksamheten för maskinanskaffning till det mindre jordbruket syntes böra förmedlas genom hushållningssällskapen, varvid dessa bland annat skulle hava att pröva lämpligheten av den maskinanskaffning för vilken lån söktes. Såväl genom det allmänna behovet av rådgivning i mekaniseringsfrågor som på grund av den föreslagna låneförmedlingen komme såväl arbetsuppgifterna som kraven på sakkunskap i mekaniseringsfrågor att ökas för de tjänstemän inom hushållningssällskapen, som skulle handhava denna verksamhet.

Dessa ökade arbetsuppgifter kunde för hushållningssällskapen medföra behov av ökad personal. Då bland annat verksamhetens omfattning ännu ej kunde tillräckligt säkert bedömas, ansågo sig dock utredningen icke böra ingå på frågan om formerna för denna personalökning eller härför behöfliga anslag. Det syntes ankomma på hushållningssällskapen att göra erforderliga framställningar härom, sedan nödig erfarenhet vunnits. Utredningen föresloge dock, att viss i det följande närmare angiven ersättning utginge till sällskapen för arbetet med låneförmedlingen.

Utredningen har förutsatt, att i första hand hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter med biträde av sällskapens vandringsrättare komme att handhava här berörda rådgivande verksamhet. Denna krävde speciella kunskaper i maskinfrågor, och ifrågavarande tjänstemän borde därför erhålla viss kompletterande utbildning för uppgiften. Detta syntes böra ske genom anordnandet av särskilda kurser i maskinlära för konsulenter och vandringsrättare. En sådan kurs borde anordnas för konsulenter och tre kurser för vandringsrättare.

Efter att ha lämnat en översikt av vilka ämnen som borde behandlas vid dessa kurser har utredningen såsom ett allmänt önskemål framhållit, att kurserna borde så organiseras och förberedas, att den egentliga undervisningstiden icke behöfve upptagas av föreläsningar över ämnenas mera elementära delar utan riklig tid kunde anslås till demonstrationer och övningar. En dylik effektiv undervisning förutsatte att kompendier förelåge utarbetade över de ämnen, som icke redan funnes behandlade i tryck. Det förutsattes också, att tiden för kurserna bleve tillräcklig för att deltagarna skulle få tid att ingående studera de behandlade ämnena. Kurstiden borde för konsulenter utgöra tre veckor och för vandringsrättare två veckor.

Anordnandet av ifrågavarande kurser skulle enligt utredningens beräkning föranleda följande kostnader:

Konsulentkursen.

Omkostnader för kursen (föreläsare, kompendier m. m.) ..	kronor	5,560
Reseersättningar åt kursdeltagarna	»	1,040
Traktamentsersättningar åt deltagarna	»	4,576
<hr style="width: 100%;"/>		
Summa kronor		11,176.

Kurserna för vandringsrättare.

Omkostnader för en kurs	kronor	3,000
Reseersättningar åt kursdeltagarna	»	625
Traktamentsersättningar åt deltagarna	»	2,800
<hr style="width: 100%;"/>		
Summa för en kurs kronor		6,425.
Summa för tre kurser kronor		19,275.

Till täckande av de sammanlagda kostnaderna för en kurs för konsulenter och tre kurser för vandringsrättare har utredningen föreslagit anvisandet av ett belopp av 30,700 kronor, därav för budgetåret 1938/1939 17,700 kronor.

Enligt vad utredningen framhållit skulle den efter hand ökade maskin användningen inom jordbruket även medföra fordringar på speciella kunskaper hos dem som direkt skulle handhava maskinerna, om dessa skulle fungera störningsfritt och i övrigt ekonomiskt. Anordnandet av maskinskötarekurser, vid vilka maskinernas handhavande, justering, reparation och underhåll i övrigt behandlades i detalj av kunniga instruktörer, vore därför synnerligen önskvärt. Det förelåge onekligen även ett stort behov av specialutbildning för på landsbygden verksamma smeder i syfte att göra dem mera förtrodda med lantbruksmaskinernas ändamålsenliga reparation. Utredningen hade emellertid ansett, att uppgörandet av förslag om anordnandet av dylika kurser låge utanför det erhållna utredningsuppdraget.

Utredningen har även föreslagit, att ett anslag anvisas till jordbrukstekniska föreningen för undersökningar rörande gemensam maskinanvändning. Utredningen har härvid erinrat om att i betänkandet relaterats vissa erfarenheter från maskinanvändningen i det mindre jordbruket samt hänvisats till en av nämnda förening och lantbrukshögskolans maskintekniska institution verkställd undersökning över tröskföreningar. Insamlandet av dylika erfarenheter och verkställandet av sådana undersök-

ningar syntes vara av stor betydelse för den gemensamma maskinanvändningens utveckling. Utredningen ansåge det därför angeläget, att dessa undersökningar fortsattes. Under det närmaste året syntes den gemensamma användningen av traktorer och självbindare böra göras till föremål för särskild undersökning. Till bestridande av kostnaderna härför syntes erfordras ett anslag av 4,000 kronor till jordbrukstekniska föreningen, som lämpligen borde handhava denna undersökningsverksamhet.

Resultatet av den gemensamma maskinanvändningen vore enligt utredningens mening mycket beroende av det sätt på vilket densamma organiserades och i fortsättningen sköttes. Till ledning för dem, som planerade nybildning eller ombildning av maskinförening eller startandet av maskinhållarverksamhet, borde därför utarbetas en broschyr, som innehölle allmänna synpunkter på gemensam maskinanvändning, förslag till stadgar, avtal och ordningsföreskrifter för maskinföreningar och maskinbolag, maskinhållarverksamhetens ordnande, exempel på kostnadsberäkningar för bestämmande av taxor för maskinellt arbete m. m. Den borde också innehålla redogörelse för de statliga åtgärder som kunde komma att vidtagas för befrämjandet av en ändamålsenlig maskinanvändning inom det mindre jordbruket. En dylik broschyr kunde även bliva av stort värde för redan existerande maskinföreningar och maskinhållarverksamhet. Utarbetandet av broschyren syntes böra anförtros jordbrukstekniska föreningen, medan spridningen av densamma huvudsakligen borde ske genom hushållningsällskapen i samband med dessas upplysningsverksamhet. För att broschyren, med en storlek av förslagsvis 60 sidor, skulle få stor spridning syntes den böra säljas till ett lågt pris. Detta torde emellertid förutsätta att bidrag lämnades till dess utarbetande och tryckning. Utredningen föresloge därför, att statsbidrag för detta ändamål lämnades jordbrukstekniska föreningen till ett belopp av 3,000 kronor.

Utredningen har slutligen ansett det vara av vikt, att godkända normalstadgar, avtalsformulär samt lämpliga bokföringsformulär funnes att tillgå. Utgivandet av sådana stadgar och formulär syntes kunna ske genom jordbrukstekniska föreningen. Något anslag för tryckning av desamma syntes ej erforderligt, enär de torde böra betalas med ett pris som täckte kostnaderna.

Låneverksamhet.

Även om en utvidgad upplysning om den gemensamma maskinanvändningens fördelar och lämpligaste organisation kunde förväntas medföra ett ökat intresse för densamma, skulle likväl, enligt vad utredningen framhållit, ett hinder för en mera omfattande utveckling på området ligga i de mindre jordbrukarnas i regel starkt begränsade möjligheter att själva finansiera maskininköpen. Skulle den gemensamma maskinanvändningen i mera betydande utsträckning komma det mindre jordbruket till godo, syntes det därför vara nödvändigt, att staten genom direkta åtgärder underlättade ifrågavarande maskinanskaffning.

Med utgångspunkt härifrån har utredningen föreslagit upprättandet av en särskild statens lånefond för underlättande av gemensam maskin användning vid mindre jordbruk.

Beträffande förutsättningarna för erhållande av lån från fonden har utredningen anfört följande.

Lån ur denna fond syntes böra beviljas sådana sammanslutningar för gemensam maskinanskaffning, vilka huvudsakligen bestode av mindre jordbrukare. Gränsen för mindre jordbruk torde böra sättas vid en åkerareal per brukningsdel av högst 15 hektar.

Gemensam maskin användning kunde visserligen i fråga om många maskinslag med fördel tillämpas även vid jordbruk med långt större åkerareal än 15 hektar. En avsevärdare utvidgning av lånerätten utöver den nämnda storleken per brukningsdel syntes emellertid komma att ställa allt för stora anspråk på statens låneverksamhet. Det kunde i detta sammanhang anföras, att den sammanlagda åkerarealen vid brukningsdelar med högst 15 hektar åker utgjorde över 40 procent av landets totala åkerareal. Utsträcktes lånerätten exempelvis till brukningsdelar med 30 hektar komme den sålunda låneberättigade arealen att uppgå till nära 70 procent av den totala åkerarealen inom landet. Då behovet av hjälp onekligen torde vara störst vid de mindre brukningsdelarna, syntes det utredningen också vara riktigast, att dessa bereddes en mera effektiv hjälp än vad som eventuellt skulle bli fallet, om gränsen för lånerätten höjdes utöver 15 hektar.

Bildandet av här avsedda sammanslutningar torde i många fall underlättas genom att även ett eller annat inom området liggande jordbruk med över 15 hektar åker kunde vinna medlemskap. Den sammanlagda arealen av brukningsdelar med över 15 hektar åker borde dock ej få överstiga 25 procent av den på föreningen belöpande totala åkerarealen.

För att här avsedda sammanslutningar skulle vara berättigade att erhålla lån borde dessutom krävas, att sammanslutningarna antingen hade uppgjort avtal angående den gemensamma maskin användningen enligt av lantbruksstyrelsen godkänt formulär eller ock att sammanslutningarna vore organiserade som ekonomiska föreningar u. p. a. enligt av lantbruksstyrelsen likaledes godkända normalstadgar. I båda fallen syntes lämpligheten av den maskinanskaffning, för vars finansiering lån söktes, böra prövas av vederbörande hushållningssällskap innan lån beviljades.

Sammanslutningarna borde få ikläda sig skyldighet att föra räkenskaper enligt av lantbruksstyrelsen godkända formulär samt ävenledes att enligt av förutnämnda styrelse fastställt formulär till hushållningssällskapet insända berättelse över verksamheten under första året efter låns erhållande samt för följande år i den mån vederbörande hushållningssällskap påfordrade dylik berättelses insändande.

Såsom förut anförts kunde gemensam maskin användning till det mindre jordbrukets tjänst även organiseras så, att en enskild person inköpte maskiner och mot lämpliga avgifter tillhandahölle dessa åt mindre jordbrukare inom sitt verksamhetsområde. Utredningen vore av den uppfattningen att maskinållaresystemet, när det handhades av lämpliga personer, vore förenat med så stora fördelar, att en ytterligare utveckling av denna verksamhet vore i hög grad önskelig och även borde befrämjas genom den statliga låneverksamheten på ifrågavarande område. Ett hinder för en snabbare utveckling av maskinållaresystemet syntes nämligen ofta vara, att de för verksamhetens bedrivande lämpliga personerna ute i bygderna saknade medel för den erforderliga maskinanskaffningen.

Utredningen ville därför föreslå, att lån ur ovannämnda fond finge beviljas även åt maskinhållare, som anskaffade och tillhandahölle för gemensam användning i det mindre jordbruket lämpliga maskiner, under förutsättning att vederbörande hushållningssällskap efter närmare prövning funnit sökanden inneha de personliga kvalifikationer, som kunde anses erforderliga för ett framgångsrikt handhavande av dylik verksamhet. Såsom villkor för beviljandet av lån till maskinhållare borde även krävas, att de för lånesumman inköpta maskinerna i huvudsak komme till användning å brukningsdelar med en åkerareal av högst 15 hektar. Liksom beträffande maskinföreningarna torde emellertid för låns beviljande ej böra krävas, att maskinernas användning uteslutande begränsades till mindre jordbruk. Det borde ankomma på vederbörande hushållningssällskap att förvissa sig om, att de för lånet inköpta maskinerna i den önskvärda omfattningen komme att utnyttjas till det mindre jordbrukets tjänst. I samband härmed borde också till maskinhållare beviljat lån kunna helt eller delvis uppsägas till omedelbar inbetalning, om hushållningssällskapet funne att det med lånets beviljande avsedda ändamålet att tjäna det mindre jordbrukets behov icke i den förutsatta omfattningen blivit tillgodosedd. I anslutning till vad här anförts syntes låneansökan från maskinhållare böra åtföljas av en överenskommelse mellan denne och ett nödigt antal mindre jordbrukare inom verksamhetsområdet angående ifrågavarande maskiners användning vid dessas jordbruk. Maskinhållaren borde dessutom vara skyldig att omedelbart inbetaa erhållet lån, om vid maskinernas uthyrning tillämpades taxor, som av vederbörande hushållningssällskap befunnes oskälliga.

Enskild maskinhållare borde i likhet med vad som förut sagts angående maskinföreningarna åläggas skyldighet att föra räkenskaper över verksamheten enligt fastställt formulär samt till vederbörande hushållningssällskap inlämna berättelse över verksamheten under såväl det första året sedan lån erhållits som vid påfordran under följande år.

I fråga om återbetalningsvillkoren för utlämnade lån har utredningen anfört:

Även om varaktigheten, i år räknat, normalt vore ganska olika för olika maskinslag syntes av praktiska skäl samma amorteringstid böra tillämpas för alla här avsedda lån, oberoende av det maskinslag för vars inköp lånet erhöles. Amorteringstiden borde ej vara längre än att lånet vore inbetalat före den tid, då även sådana maskiner som hade kort varaktighet, i år räknat, t. ex. traktorer, normalt vore utslitna. Å andra sidan vore det önskvärt att amorteringstiden för maskiner med större varaktighet ej sattes så kort att användningsavgifterna så länge amorteringen påginge bleve onormalt höga. En amorteringstid av tio år syntes ur här anförda synpunkter, och i betraktande av den normalt goda hållbarheten hos flertalet av de maskiner, som numera tillverkades, vara försvarlig.

Amorteringen av lånen syntes böra ske med ett högre procenttal under de första åren och med ett lägre procenttal under följande år, enär kostnaderna för reparationer och underhåll under normala förhållanden vore lägst, så länge maskinerna vore relativt nya men stege med ökad ålder hos dessa.

Utredningen har därför föreslagit, att erhållet lån skall amorteras med 15 procent av hela lånebeloppet vid slutet av första, andra och tredje året efter lånets lyftande, med 10 procent vid slutet av fjärde, femte, sjätte och sjunde året samt med 5 procent vid slutet av följande år intill dess att lånet är inbetalat. Enligt denna amorteringsplan skulle lånet sålunda vara i sin helhet inbetalat på tio år.

Emellertid har utredningen, försåvitt det av statsfinansiella skäl ansåges lämpligt, funnit det synnerligen önskvärt, att, om amorteringar och räntebetalningar ordentligt influerit samt låntagaren även i övrigt på ett tillfredsställande sätt fullgjort honom enligt låneavtalet påvilande skyldigheter, ett efterskänkannde av viss del av återbetalningen kunde medgivas, så att erhållet lån skulle anses vara tillfullo guld, sedan förslagsvis 85 eller 90 procent av det erhållna lånet inbetalats, vilket enligt förestående amorteringsplan inträffade vid slutet av sjunde respektive åttonde året. Ett dylikt efterskänkande av de sista årens amorteringar syntes vara ägnat att i hög grad befrämja en ordentlig skötsel av verksamheten samt även avsevärt befrämja en utvidgning av den gemensamma maskinanvändningen i det mindre jordbruket.

Med avseende å räntevillkoren för lån har utredningen föreslagit, att de skola vara räntefria under de första tre åren och efter det tredje året från lånets lyftande förräntas efter samma räntefot som den för lån ur statens sekundärlånefond för jordbrukare vid varje särskild period tillämpade.

Vad angår lånebeloppens storlek har utredningen, såväl när det gäller föreningar som enskilda maskinhållare, ansett lånen böra begränsas till högst 80 procent av inköpskostnaden för de anskaffade maskinerna. Lånesökanden borde sålunda, enligt vad utredningen framhållit, själv kunna omedelbart betala 20 procent av det för maskinanskaffningen erforderliga beloppet.

Lån till såväl föreningar som maskinhållare borde enligt utredningens mening lämnas endast för den första anskaffningen av viss maskin (nyuppsättning) och icke då maskin, för vars anskaffning lån tidigare erhållits, utbyttes mot en ny av samma slag.

I fråga om säkerheten för lånen har utredningen uttalat sig för att låntagare borde ställa sådan borgen, som av vederbörande låneförmedlare kunde anses vara fullt betryggande.

Förmedlingen av ifrågasatta lån borde såsom utredningen förut anfört omhänderhavas av hushållningssällskapen, vilka även borde ha att pröva vederbörande lånesökandes kvalifikationer samt genom sina tjänstemän stå de mindre jordbrukarna till tjänst med råd och anvisningar angående det lämpligaste organiserandet av gemensam maskinanvändning ävensom lämna upplysningar angående maskinval och maskininköp. Såsom ersättning till hushållningssällskapen för förmedlingen av lånen och den i samband därmed stående rådgivande verksamheten borde utgå för varje förmedlat lån organisationsbidrag (engångsersättning), motsvarande 1 procent av lånebeloppet, samt årligen i förvaltningsbidrag 0.3 procent å utestående lånesumma.

Beträffande behovet av anslag till den ifrågasatta fonden har utredningen anfört:

Med den förut föreslagna begränsningen av lånerätten till i huvudsak brukningsdelar med högst 15 hektar åker kunde man uppskatta den total-

areal, för vilken lån överhuvud taget skulle kunna komma i fråga till omkring 2 miljoner hektar åker. Av flera anledningar vore det dock icke att förvänta, att gemensam maskinanvändning å hela denna areal kunde genomföras.

Utredningen hade sökt uppskatta dels den sammanlagda arealen av de jordbruk, för vilka låneverksamheten kunde förväntas tagas i anspråk, dels behovet av kapital för anskaffning av gemensamma maskiner å ifrågavarande areal och hade därvid kommit till det resultatet, att de totala kostnaderna för maskinanskaffning torde kunna uppskattas till högst 40 milj. kronor. Med en lånerätt uppgående till högst 80 procent av maskinernas anskaffningskostnad skulle det erforderliga lånebehovet sålunda uppgå till högst 32 milj. kronor.

I vad mån det här uppskattade lånebehovet av 32 milj. kronor kunde komma att tagas i anspråk under de närmaste åren vore givetvis vanskligt att bedöma. I avsevärd grad syntes detta komma att sammanhånga med dels huru förmånligt lånevillkoren utformades, dels huru effektivt upplysningsverksamheten på området bedrevs samt slutligen och ej minst med de mindre jordbrukarnas uppfattning om fördelarna av en ökad gemensam maskinanvändning. I varje fall syntes man icke kunna förvänta, att redan under det första året av denna låneverksamhet gemensam maskinanvändning hunnit att organiseras och genomföras i mera än ganska begränsad omfattning.

Utredningen har med hänsyn härtill föreslagit att den statliga lånefonden för ändamålet gives en omfattning av 2 milj. kronor för budgetåret 1938/1939 samt att fonden sedermera år efter år tillföres de ytterligare medel, som den efter hand kunna erfarenheten kan visa vara erforderliga för låneverksamhetens fortsatta uppehållande.

Utredningen har slutligen gjort vissa alternativa beräkningar av de kostnader, som ifrågavarande låneverksamhet skulle medföra för statsverket.

Yttrandena över utredningens förslag.

Allmänna synpunkter.

I de yttranden, som avgivits med anledning av utredningens betänkande, ha i allmänhet inga erinringar framställts mot vad utredningen anfört i fråga om önskvärdheten av att åtgärder vidtagas för befrämjande av gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket.

Lantbruksstyrelsen har bland annat yttrat följande:

Styrelsen funne vad utredningen anfört rörande det mindre jordbrukets svårigheter att tillgodogöra sig nutida arbetsbesparande maskiner riktigt och övertygande. Styrelsen delade utredningens uppfattning angående önskvärdheten av att från det allmänna sida åtgärder vidtoges i syfte att så vitt möjligt underlätta det mindre jordbrukets utnyttjande av dylika hjälpmedel genom samarbete i en eller annan form. Lantbruksstyrelsen ansåge sig dock icke kunna underlåta att i detta sammanhang framhålla, att utredningen syntes hava i viss mån överskattat möjligheten att med stöd av det allmänna i större omfattning genomföra ett på samarbete grundat allmänt utnyttjande av de maskinella hjälpmedlen inom det mindre jordbruket. För jordbrukets ekonomi spelade visserligen arbetskostnaderna en viktig roll, men av ännu större betydelse vore att alla arbeten kunde utföras i rätt tid, ty om så ej

skedde, kunde skörden äventyras. Med de ogynnsamma väderleksförhållanden, som ofta vore rådande såväl under skördetid som såningstid, skulle det antagligen komma att visa sig mycket svårt att i större omfattning genomföra ett gemensamt bruk av härvid erforderliga maskiner. För att under sådana förhållanden säkerställa jordbruksarbetets behöriga utförande, komme förtänksamma jordbrukare att anse sig böra vara rustade att utföra arbetet jämväl utan maskinella hjälpmedel, och då kunde delaktigheten i och det ekonomiska ansvaret för de gemensamma maskinerna lätt bli en tyngande börda i stället för en ekonomisk lättnad. Annorlunda ställde sig saken ifråga om arbeten, vilkas utförande vore mindre beroende av tid och väderlek, såsom tröskning, skördens rengöring, sågning av virke m. m. På dessa områden hade, som av utredningen framginge, utan det allmännas medverkan ett jämförelsevis omfattande samarbete redan kommit i gång. Att detta samarbete underlättades och utvecklades vore givetvis i hög grad önskvärt.

Beträffande den nuvarande förekomsten av gemensam maskinanvändning samt betingelserna för denna har *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* bland annat framhållit följande:

I detta län gäve erfarenheterna vid handen, att möjligheter i viss utsträckning förefunnes för gemensamt bruk av maskiner. I länet förekomme dylik främst i fråga om tröskverk med mycket gott resultat, men även gemensam användning av maskiner för spannmålsrensning och frönötning samt kalksprutor förekome. Flera av hushållningssällskapetets underavdelningar hade sålunda inköpt rensningsmaskiner och kalksprutor, varvid beträffande de senare hushållningssällskapetet genom förmedling av inköpen lyckats väsentligt nedbringa inköpspriset. Att den gemensamma användningen av maskiner inom jordbruket ofta mötte stora svårigheter kunde emellertid icke förnekas. De maskiner, som förutom de nyss nämnda i första hand syntes kunna komma i fråga, vore vedsågar och traktorer med därtill kopplade redskap och maskiner. Beträffande traktorn borde dock icke förbises de betydande svårigheter, som gemensam användning innebure exempelvis vid värbearbetningen, då många önskade använda traktorn samtidigt, samt den betydande begränsning och fördyring av traktordrift, som de små och oregelbundna skiftena förorsakade. Oaktat de svårigheter, som sålunda förefunnes, syntes dock en utveckling av den gemensamma maskinanvändningen önskvärd samt att statsmakterna genom särskilda åtgärder främjade denna utveckling och ledde densamma i den riktning som ur ekonomisk synpunkt kunde anses försvarlig.

De förvaltningsutskott, som ställt sig mest tveksamma i fråga om nyttan av gemensam maskinanvändning, ha varit Kalmar läns södra, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Enligt vad *Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anför, vore det mindre jordbrukets behov av tröskor redan nu tillgodosett på ett naturligt sätt genom befintliga, vanligen av de medelstora och större jordbruket anskaffade tröskor. Ett naturligt utbyte av tjänster förekomme härvidlag, i det att det mindre jordbrukets arbetare som motprestation för tröskningens utförande tillhandahölle arbetskraft åt det större jordbruket. Det mindre jordbruket, som inom sällskapetets område mest förekomme i skogsbygden, kunde på grund av åkerjordens beskaffenhet därstädes icke använda traktorer. I avseende å såningsmaskiner och maskiner för jordens brukning syntes anskaffning för gemensamt behov vara möjlig i en omfattning som

vore större än i fråga om traktorer. Samma torde vara förhållandet med självbindare. Man finge emellertid icke heller här överskatta betydelsen av den föreslagna anordningen.

Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har bland annat konstaterat, att en ökad maskinanvändning vid det mindre jordbruket vore till fördel i många fall. Denna maskinanvändning gällde närmast de mindre maskinerna, sådana som radsåningsmaskiner, potatisupptagare, skördemaskiner m. m. Förhållandena i de södra och mellersta delarna av landet medgäve dock bättre gemensamma inköp än i Norrland. Där ställde det sig annorlunda. På grund av den relativt korta växtperioden hände det ofta, att många jordbrukare, för att få ut utsädet så tidigt som möjligt, skulle vilja använda samma radsåningsmaskin t. ex. samma dag. Vid dylika situationer kunde förvecklingar lätt uppkomma. Samma förhållande gällde vid potatisupptagningen. — Flertalet av de norrländska småbruket vore icke självförsörjande, utan innehavarna vore delvis hänvisade till sin utkomst av arbetsförtjänster, framför allt körslor i skogarna. Härvid behövdes då flera hästar, än som vore nödvändiga för jordbruket. Där detta vore förhållandet, kunde man icke gärna övergå till motordrift. Ågototerna vore icke alltid sådana, att bearbetning med motorredskap vore möjlig eller att någon större tidsvinst därmed vunnes. De maskiner, som bäst lämpade sig för gemensamt bruk, vore tröskverk. Sådana föreningar funnes nu, även om de icke vore inregistrerade som ekonomiska föreningar. Andra samman slutningar för inköp av maskiner vore sågverksföreningar samt föreningar för inköp av höpressningsmaskiner o. s. v.

Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har hänvisat till att den gemensamma maskinanvändningen inom det mindre jordbruket redan ordnats i rätt stor utsträckning genom enskilt initiativ. Med hänsyn till jordbrukens ringa areal åker såväl som till täckdikningens ringa omfattning måste ifrågasättas, huruvida det vore ekonomiskt försvarligt att stimulera till snabbare utökning av maskinbeståndet, än som skedde om fullt ekonomiska synpunkter finge råda.

Norrbottnens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit, att för övre Norrlands vidkommande förhållandena ställde sig helt annorlunda än för övriga delar av landet. Då inom Norrbotten minst 75 procent av all odlad jord utgjordes av vallar framginge, att behovet av maskiner för sädesodlingen här vore avsevärt mindre än i de områden av landet, där endast 30 à 40 procent av den odlade arealen vore vallbärande. Otivelaktigt syntes traktor användningen få ökad betydelse för Norrbotten, huvudsakligen för en forcerad nyodling av jord. Däremot syntes traktor användning för den egentliga jordbearbetningen i de flesta fall vara av mindre betydelse, utom för plöjning av äldre vallar. Jordbruket vore i regel för enat med skogsbruk, ävenså bedreves körslor i skogarna, och även jämförelsevis små jordbruk vore därför nödsakade att hålla dragare. Dessa borde ju i så fall utnyttjas.

Av ett par andra hushållningssällskap har framhållits, att en gemensam maskinanvändning kan möta svårigheter, där jordbruket äro alltför små eller hava åkerjorden splittrad i små, oregelbundna, steniga och kuperade fält eller där bebyggelsen är mycket gles.

Lantbruksakademien har bland annat anfört följande:

Enligt akademiens uppfattning vore det synnerligen eftersträfvansvärt, att det mindre jordbruket bleve i ökad utsträckning delaktigt av de fördelar,

som kunde stå att vinna genom anlåtande av maskinella hjälpmedel inom jordbruksdriften. Vid sidan av fördelar i socialt hänseende borde en ändamålsenligt genomförd mekanisering inom det mindre jordbruket kunna vara ägnad att även i ekonomiskt hänseende stärka detta jordbruk.

Emellertid finge de ekonomiska fördelarna för det mindre jordbruket av ökad maskinanvändning icke överskattas. I regel vore det därvid fråga om familj jordbruk, vid vilka anlåtande av främmande arbetskraft vore mycket sparsamt förekommande. En ökad användning av maskinella hjälpmedel kunde i sådana fall icke beräknas nämnvärt minska jordbrukets arbetskostnader. Icke heller syntes behovet av dragare i allmänhet komma att för småbrukets del avsevärt påverkas av en utökad mekanisering. Å andra sidan kunde en ökad maskinanvändning icke genomföras vid det mindre jordbruket utan särskilda kostnader. Därest frågan om mekaniseringen inom det mindre jordbruket skulle bedömas ur strängt ekonomiska synpunkter, syntes det därför vara att räkna med, att den ökade maskinanvändningen i många fall icke komme att medföra någon besparing i driften. Ur denna synpunkt syntes det vara motiverat, att propagandaverksamhet för ökad maskinanvändning inom det mindre jordbruket bedreves med viss försiktighet. Allt efter som de sociala synpunkterna på denna fråga skötes i förgrunden, ändrades givetvis förutsättningarna för åtgärder på detta område. Men därav följde samtidigt, att ökade krav måste ställas på ekonomisk medverkan från statsmakternas sida.

Akademien saknade i föreliggande betänkande utredning om vilka maskiner och redskap som lämpligen syntes i första hand kunna komma i fråga för gemensam användning. En sådan utredning syntes hava varit önskvärd bland annat ur den synpunkten, att ett kommande organisationsarbete på ifrågavarande område säkerligen skulle i hög grad underlättas, därest åtminstone till en början arbetet kunde koncentreras på ett mindre antal särskilt betydelsefulla maskiner.

Beträffande formerna för den föreslagna gemensamheten i fråga om maskinanvändning har i flertalet yttranden företrädare givits åt det s. k. maskinhållaresystemet.

Lantbruksstyrelsen har ansett, att ekonomiska föreningar kunde komma till avsedd nytta endast i fråga om maskiner, vilka användes för arbeten, som vore mindre beroende av tid och väderlek, såsom tröskning, sågning m. m. Ett utnyttjande av denna form för tillgodoseende av behovet utav maskiner för brukning, sådd och skörd syntes vanskligt, då enighet om i vilken tur maskinerna skulle få användas svårigen torde kunna nås. På ett ändamålsenligare sätt syntes ifrågavarande syfte kunna uppnås, om ett fåtal, varandra närboende jordbrukare gemensamt inköpte maskiner. Här mötte kanske de största svårigheterna i att så utnyttja maskinerna, att deras amortering och förräntning icke komme att bliva alltför betungande. Härtill komme risken för att maskinernas underhåll och vård försummades. De minsta svårigheterna i förenämnda avseende syntes möta, om enskild maskinhållare ställde maskin till förfogande mot skälig ersättning. Önskvärdt hade varit, att utredningen något närmare utarbetat grunderna för en sådan verksamhet. En förutsättning för en rationell lösning av frågan vore emellertid enligt lantbruksstyrelsens förmenande, att skäligheten av de avgifter,

som skulle tillämpas, på förhand prövades av vederbörande hushållningssällskaps representanter och vunne deras godkännande.

I ett par yttranden har framhållits såsom lämpligt, att även där maskin äges av förening eller bolag, vården av densamma handhaves av särskild maskinskötare.

Såsom en väg till främjande av ökad maskinanvändning — vid sidan av åtgärder för gemensam maskinanvändning — har *lantbruksakademien* pekat på möjligheterna att konstruera särskilda, mindre maskintyper, direkt anpassade efter småjordbrukets behov. Enligt akademiens mening utgjorde även detta ett mycket viktigt, om också svårlöst problem. I vissa främmande länder hade frågan om speciella maskintyper för det mindre jordbruket börjat tilldraga sig en icke ringa uppmärksamhet, och det syntes önskvärt, att frågan vunne beaktande även i vårt land.

Liknande synpunkter ha framhållits av *styrelsen för jordbrukstekniska föreningen*.

I ett par andra yttranden har uttalats önskvärdheten av en sänkning av priserna å jordbruksmaskiner. Sålunda har *Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* hållit före, att i någon mån en prisnedsättning syntes följa redan därigenom att köparna genom statens mellankomst kunde undvika nuvarande avbetalningssystem eller långa krediter och därigenom bringa ned priserna men att det därutöver syntes vara möjligt att för de stora inköp, som skulle bli en följd av statsunderstödet, betinga nedsättningar i priserna. *Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett ej obetydligt vara att vinna genom en rationalisering av maskinförsäljningen, varvid medverkan av jordbrukets ekonomiska organisationer syntes ligga nära till hands. Sådan medverkan hade också redan i viss utsträckning lämnats, exempelvis av svenska mejeriernas riksförening. *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har, såsom redan nämnts, meddelat att sällskapet genom förmedling av inköp av vissa maskiner lyckats väsentligt nedbringa priset å dessa.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap har fäst uppmärksamheten på att det ofta vore förenat med betydande svårigheter att anskaffa reservdelar till jordbruksmaskiner, i synnerhet då det gällde äldre typer, samt att reservdelarna i allmänhet ställde sig mycket dyra. Det hade därför från lantbrukarehåll uttalats såsom ett önskemål, att åtgärder måtte vidtagas för avhjälpan av dessa olägenheter och så att viss kontroll erhöles över prissättningen å reservdelarna.

Upplysningsverksamhet m. m.

Utredningens förslag, att hushållningssällskapen skola bedriva upplysningsverksamhet rörande gemensam maskinanvändning och att särskilda kurser i maskinlära skola anordnas för att göra hushållningssällskapens konsulenter och vandringsrättare skickade att handhava sådan verksamhet, har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de flesta avgivna yttranden.

Statskontoret har allenast framställt erinringar i fråga om förslaget om traktamentsersättning åt kursdeltagarna under utbildningstiden. Ett medgivande av dylik ersättning syntes icke stå i överensstämmelse med den praxis, som numera utbildats på hithörande område. Då kursdeltagarna icke vore statens tjänstemän, utan vore avlönade av respektive hushållningssällskap, syntes det även i detta fall böra ankomma på sällskapen att av tillgängliga medel bestrida kostnaderna för eventuella traktamenten.

Lantbruksstyrelsen har förklarat sig dela utredningens uppfattning, att jordbrukare i allmänhet och särskilt innehavare av mindre jordbruk vore i behov av råd och hjälp såväl vid inköp av maskiner som i fråga om deras skötsel och vård. Denna rådgivande verksamhet borde, som också utredningen föreslagit, lämpligen handhas av hushållningssällskapen. Då hushållningssällskapens befattningshavare redan nu vore strängt upptagna av andra, hushållningssällskapen påvilande arbetsuppgifter, syntes här berörda verksamhet, om den vunne större omfattning, komma att medföra behov av ökad personal.

De av utredningen föreslagna specialkurserna för jordbrukskonsulenter och vandringsrättare kunde enligt lantbruksstyrelsens mening givetvis hava en viktig uppgift att fylla. Kurstiden och de beräknade kostnaderna för kurserna föranledde emellertid vissa erinringar.

Vad först kurser för jordbrukskonsulenter beträffade, syntes den föreslagna kurstiden — tre veckor — kunna begränsas till två veckor. Kurstiden för jordbrukskonsulenter borde icke vara längre än för vandringsrättarna, vilka med sin lägre förutbildning snarare skulle behöva längre utbildningstid. Här till komme, att kursdeltagare med hänsyn till honom i regel åvilande arbetsbörd i allmänhet ej syntes kunna beviljas ledighet från sin tjänst under så lång tid som tre veckor. — Omkostnaderna för kurserna kunde enligt lantbruksstyrelsens mening reduceras i förhållande till vad utredningen beräknat. Lantbruksstyrelsens förslag skulle innebära följande:

En konsulentkurs.

Omkostnader för kursen (föreläsare m. m.)	kronor	2,840
Reseersättningar åt kursdeltagarna	»	1,040
Traktamentsersättningar åt deltagarna	»	2,912
	Summa kronor	6,792.

En kurs för vandringsrättare.

Omkostnader för kursen	kronor	2,500
Reseersättningar åt kursdeltagarna	»	625
Traktamentsersättningar åt deltagarna	»	2,800
	Summa kronor	5,925.

Tre kurser för vandringsrättare » 17,775.

Sammanlagda kostnaderna för de planerade kurserna skulle alltså enligt lantbruksstyrelsens beräkning uppgå till 24,567 kronor eller i avrundat tal 24,600 kronor.

Lantbruksstyrelsen har ansett att, då vissa jordbrukskonsulenter icke tjänstgjorde inom ett hushållningssällskaps hela område utan endast inom viss del

därav, ytterligare någon konsulentkurs borde anordnas, när behov därav föreläge.

Enligt vad styrelsen vidare framhållit komme den alltjämt fortgående minskningen av lantarbetarnas antal givetvis att medföra ökad mekanisering av jordbruket. Detta å sin sida föranledde större krav på jordbrukares kunskaper och färdigheter beträffande skötsel och vård av lantbruksmaskiner. Ökade utbildningsmöjligheter på här ifrågavarande område syntes till följd härav efterhand göra sig alltmer gällande. Korta praktiska kurser i maskinskötsel skulle därför säkerligen vara till stort gagn och även uppskattas av jordbrukarna själva. På hushållningssällskapen syntes närmast ankomma att vid behov anordna dylika kurser. Till sådan undervisningsverksamhet för mindre jordbrukare syntes hushållningssällskapen kunna påräkna bidrag av statsmedel till bestridande av halva kostnaden för själva undervisningen. Även särskilda utbildningskurser för landsbygdens smeder skulle säkerligen vara till stor nytta, och det syntes kunna övervägas, om icke några sådana kurser med understöd av statsmedel borde anordnas i olika delar av landet.

Lantbruksakademien har ansett det kunna tänkas, att ett hushållningssällskap kunde överlämna de med ifrågavarande upplysningsverksamhet sammanhängande uppgifterna åt annan än konsulent eller vandringsrättare. Det borde därför stå hushållningssällskap fritt att till eventuellt anordnad utbildningskurs på det maskintekniska området sända den eller de deltagare, som sällskapet funne lämpligast.

Några av hushållningssällskapens förvaltningsutskott ha gjort gällande, att deras konsulenter och vandringsrättare redan äro så strängt sysselsatta, att de icke kunna påtaga sig ytterligare uppgifter. Sålunda har *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ansett, att frågan om anslag till anställande av särskild specialutbildad arbetskraft för ändamålet måste upptagas till övervägande. *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har funnit anslag till ökat antal vandringsrättare bliva behöfligt. Även *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett en utökning av arbetsuppgifterna medföra ökat personalbehov. Utskottet har ifrågasatt, om maskinkonsulentverksamheten eventuellt skulle kunna sammankopplas med byggnadskonsulentverksamhet.

Enligt vad *Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anfört skulle det måhända, om verksamheten vunne stor utbredning, visa sig lämpligt med särskilda maskinkonsulenter eller länsmontörer, till vilkas avlönande i så fall bidrag av statsmedel erfordrades. Men innan behovet av dylika befattningar gjort sig gällande, ansåge utskottet kunna försökas, huruvida icke t. ex. statens maskin- och redskapsprovninganstalter eller jordbrukstekniska föreningen genom för ändamålet särskilt inrättad befattning eller avdelning kunde bestrida den rådgivande verksamheten beträffande val av fabrikat.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett det vara av vikt, att kurser jämväl anordnades för de personer, som skulle handhava maskinerna, samt för på landsbygden verksamma smeder.

Utan dylik utbildning kunde hela verksamheten lätt äventyras och statsmakternas åtgöranden till underlättande av maskinanvändning leda till icke önskvärda konsekvenser. Anordnandet och ledningen av dessa kurser borde lämpligen anförtros åt hushållningssällskapen. Även *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat sig till förmån för kurser för maskinskötare samt smeder eller reparatörer. Slutligen hava också *lantbruksakademien* samt *styrelsen för jordbrukstekniska föreningen* ansett behov föreligga av särskilda maskinskötarekurser. Enligt föreningsstyrelsens erfarenhet vore bristen på kännedom om maskinernas rätta handhavande och skötsel påfallande stor på landsbygden.

Beträffande förslagen om särskilda anslag till undersökningar rörande gemensam maskinanvändning och till utarbetande av en broschyr i ämnet har *lantbruksstyrelsen* anfört följande:

Att undersökningar rörande gemensam maskinanvändning kunde vara av värde syntes antagligt. Någon utredning i syfte att klarlägga medelsbehovet för ändamålet föreläge dock icke. Styrelsen hade därför svårt att göra något uttalande om det ifrågasatta anslagsbeloppets storlek. Av årets statsverksproposition framginge emellertid, att chefen för jordbruksdepartementet förutsatt, att erforderliga medel skulle anvisas i form av förhöjt statsbidrag till jordbrukstekniska föreningens verksamhet. Med hänsyn till föreningens allmännyttiga verksamhet i övrigt funne sig lantbruksstyrelsen under denna förutsättning kunna ansluta sig till utredningens förslag. Krav på redovisningsskyldighet för speciellt detta anslags användande syntes knappast behöva uppställas.

Till utgivande av en broschyr av föreslaget slag, som till stor del skulle bestå av utdrag ur redan förefintliga författningar m. m., syntes knappast behöva beräknas något särskilt högt författararvode. Kostnaden för tryckningen av broschyren skulle, enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat, icke bliva betungande. Då broschyrer av detta slag väl huvudsakligen komme att tillhandahållas genom hushållningssällskapens försorg och kunde beräknas utgivas i mycket stor upplaga, syntes priset även utan statsbidrag kunna sättas synnerligen lågt, varför särskilt statsbidrag för ändamålet knappast syntes erforderligt. Anmärkas kunde, att hushållningssällskapen för utdelning av dylika broschyrer till mindre jordbrukare syntes kunna erhålla statsbidrag från anslaget till undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor. Det syntes också kunna förväntas, att genom avtal med hushållningssällskapen en sådan avsättning av broschyren redan på förhand kunde säkerställas, att tryckningskostnaderna bleve säkerställda.

Styrelsen för jordbrukstekniska föreningen har framhållit att, även om de föreslagna undervisningskurserna för hushållningssällskapens tjänstemän komme till stånd, dessa tjänstemän näppeligen kunde beräknas få möjlighet att i önskvärd utsträckning följa den snabba tekniska utvecklingen på detta område. Det syntes styrelsen uppenbart, att en central rådgivning vore av behovet påkallad såväl för sällskapens tjänstemän som i förekommande fall för jordbrukarna själva, därest den föreslagna medverkan från statens sida vid det mindre jordbrukets mekanisering skulle få avsedd omfattning och

kunna göra beräknad nytta. Redan nu tjänstgjorde jordbrukstekniska föreningens tjänstemän i viss utsträckning såsom rådgivare i maskinfrågor, ehuru detta låge utanför föreningens egentliga verksamhetsområde. Då andra arbetsuppgifter vore mera trängande, kunde föreningen icke i längden inom sin nuvarande omkostnadsstat påtaga sig dylik rådgivning, i synnerhet icke om den skulle få ökad omfattning. Därest emellertid nödiga medel ansloges för detta ändamål, vore styrelsen beredd att organisera och upprätthålla en rådgivningsbyrå för maskinfrågor, något som enligt styrelsens förmenande skulle vara i hög grad ägnat att befordra utvecklingen på detta betydelsefulla område. För detta ändamål skulle då anställas en kompetent maskinkonsulent. Kostnaden för dennes avlöning och för av verksamheten betingade andra utgifter syntes kunna uppskattas till 10,000 kronor.

Liknande synpunkter ha uttalats av *lantbruksakademien*:

Akademien delade utredningens uppfattning, att upplysnings- och organisationsverksamheten avseende främjandet av gemensam maskinanvändning vid det mindre jordbruket i huvudsak borde omhänderhavas av hushållningssällskapen. Emellertid syntes det vara av värde för sällskapen att i detta arbete hava hjälp av ett centralt rådgivande organ med speciell sakkunskap på detta område. Ett dylikt organ syntes närmast böra hava till uppgift: 1) att följa utvecklingen i fråga om nya typer och konstruktioner av olika slags lantbruksmaskiner samt att lämna hushållningssällskapen råd på detta område; 2) att följa utvecklingen beträffande gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket ävensom att samla och bearbeta erfarenheter på området att delgivas hushållningssällskapen; samt 3) att även i övrigt utgöra stöd för hushållningssällskapen i deras verksamhet för främjande av ändamålsenlig maskinanvändning inom det mindre jordbruket.

En anordning av nu angivet slag syntes akademien vara en förutsättning för en klok utveckling på förevarande område. Utredningen hade föreslagit, att vissa speciella uppgifter på området måtte anförtros åt jordbrukstekniska föreningen. Akademien ville ifrågasätta, huruvida icke åt nämnda förening lämpligen borde uppdragas de mera omfattande och fortlöpande funktioner, som akademien nyss antytt, eventuellt genom för ändamålet särskilt anställd person. För möjliggörande av erforderlig verksamhet på angivna område borde det ifrågakommande centrala organet erhålla nödigt anslag av statsmedel.

Låneverksamhet.

Om man bortser från det fåtal av hushållningssällskapens förvaltningsutskott, som överhuvud taget uttalat tveksamhet beträffande nyttan av gemensam maskinanvändning, har den av utredningen föreslagna utlåningsverksamheten för främjande härav i de flesta yttrandena vunnit anslutning.

Statskontoret har emellertid ansett tillräckliga skäl icke hava anförts för igångsättandet av en statlig låneverksamhet för ändamålet. För den händelse tillräckligt starkt intresse förefunnes bland de mindre jordbrukarna för en gemensam användning av jordbruksmaskiner, syntes behov av lån för anskaffande av dylika maskiner på godtagbara villkor kunna — särskilt i nuvarande läge på kapitalmarknaden — tillgodoses inom ramen för den nu förefintliga kreditorganisationen.

Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har även något berört möjligheterna att erhålla kredit hos de vanliga kreditinrättningarna. Vid inköp av en så dyrbar maskin som en traktor med tillhörande specialredskap hade villkoren för gemensam upplåning ofta visat sig svåra, emedan den av de mindre jordbrukarna erbjudna säkerheten vanligen i form av borgen i allmänhet ansetts mindre god för upplåning av så stora belopp, som varit nödvändiga för inköpet. Det hade därför hittills ställt sig ganska svårt för dessa småbrukare att anskaffa traktorer och andra mera dyrbara maskiner.

Av hushållningssällskapens förvaltningsutskott har en del uttalat betänkligheter mot ifrågavarande utlåningsverksamhet såsom ägnad att höja jordbrukarnas skuldsättning. Sålunda har *Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* hyst farhågor för en utvidgning av skuldsättningen. *Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har framhållit, att det givetvis vore av värde för det mindre jordbruket att hava möjligheter att få låna kapital till fördelaktiga villkor, men att å andra sidan därmed följde dels en risk för att vissa mindre jordbrukare komme att skuldsätta sig mera än vad de oundgängligen behövde, varmed lätt kunde följa oförutsedda ekonomiska svårigheter, dels att jordbrukets hela skuldbörda ytterligare ökades. Möjligt vore ju dock, att i föreliggande fall de ekonomiska fördelarna av en ökad maskinanvändning vid det mindre jordbruket vore så stora, att risken av en ökad skuldbörda väge lätt däremot.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett den redan nu betydande skuldbördan på många jordbruk kräva noggrant aktgivande på att en ökning av skulderna i varje fall genom statens medverkan medgäves endast under villkor, att de upplånade medlen komme till en ur ekonomisk synpunkt såvitt kunde bedömas produktiv användning.

I detta sammanhang må återgivas, vad ett par av förvaltningsutskotten meddelat i fråga om viss tidigare låneverksamhet av besläktad art.

Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit, att av detta hushållningssällskap tidigare bedriven låneverksamhet för inköp av vissa jordbruksredskap praktiskt taget avstannat av brist på efterfrågan, något som i viss mån kunde förklaras därav att respektive försäljare beviljade eller ordnade erforderlig kredit åt alla jordbrukare, som icke ansåges direkt insolventa. Till följd av jordbrukskasserörelsens starka utveckling inom länet under de senaste åren hade möjligheterna till erhållande av relativt billiga lån för inköp av inventarier ökats. Om sålunda behovet av direkta statslån vore mindre framträdande, måste det dock anses välbetänkt, att staten genom tillhandahållande av särskilt gynnsamma lån uppmuntrade gemensam maskin- och redskapsanskaffning för mindre jordbruk.

Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har meddelat, att hushållningssällskapet alltsedan 1908 till och med 1922 utlämnat redskapslån och sedan 1916 tröskverkslån. Redskapslag skulle bestå av minst tre jordbrukare och tröskverksföreningar av minst nio jordbrukare. Redskapen skulle utgöras av märke, godkänt av hushållningssällskapet. Erfä-

renheterna av ifrågavarande verksamhet vore emellertid ej de bästa. De olägenheter, som framför allt varit framträdande, vore dels benägenheten att anskaffa flera och dyrbarare redskap och maskiner än som kunde vara förenat med en sund ekonomi och dels bristande omvårdnad av de för lånade medel för gemensamt bruk inköpta inventarierna.

Beträffande förutsättningarna för erhållande av lån har redan omnämnts, att i flera yttranden förordats ett stödjande i första hand av maskinanskaffning genom s. k. maskinhållare.

I övrigt har i yttrandena särskild uppmärksamhet ägnats åt utredningens förslag, att lån endast skall få lämnas, där 75 procent av den åkerareal, som låntagande sammanslutnings medlemmar representera, tillhöra brukningsdelar om högst 15 hektar åker.

Lantbruksstyrelsen har ansett stora svårigheter föreligga att åvägabringa en sammanslutning av för ändamålet välbelägna jordbruk utav sådan omfattning, att ett ekonomiskt utnyttjande av maskiner kunde ernås. Allt för stränga restriktioner beträffande storleken av de deltagande jordbruken syntes därför helst böra undvikas. Styrelsen ville för sin del ifrågasätta, att den föreslagna arealen av 15 hektar åker såsom gräns bibehölles men att den åkerareal, som finge innehavas av större jordbruk, höjdes från 25 till 50 procent. Detta borde gälla såväl ekonomisk förening som annan sammanslutning. Motsvarande bestämmelser i fråga om maskinhållare vore givetvis svåra att utfinna. Maskinhållaren måste givetvis berättigas att, i den mån vissa mindre jordbrukare, som ställt sig bakom honom och anmält sig hava för avsikt att utnyttja hans maskiner, icke toge dessa i anspråk, ekonomiskt utnyttja dem hos andra jordbrukare. Här syntes lånerätten böra grundas på viss anslutning från det mindre jordbrukets sida. En närmare undersökning vore emellertid erforderlig innan slutgiltiga bestämmelser i ämnet kunde utfärdas.

Även flera av hushållningssällskapens förvaltningsutskott ha ansett de av utredningen ifrågasatta begränsningarna i förevarande hänseende vara alltför snäva.

Sålunda har *Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* framhållit, att i detta län jordbruk med en åkerareal mellan 15 och 30 hektar ofta vore i behov av lämpliga arbetsmaskiner men saknade nödig ekonomisk bärkraft för att själva kunna utrusta sig med dyrare sådana. *Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har föreslagit, att bestämmelserna måtte ändras därhän att lån kunde beviljas, om blott 60 procent av den sammanlagda åkerarealen tillhörde brukningsdelar med högst 20 hektar. Även *Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat sig för att sistnämnda gräns höjes till förslagsvis 20 hektar. *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har framhållit, att det ofta vore betungande även för bondejordbruket att självt hålla erforderliga maskiner samt att bildande av föreningar i vissa trakter kunde bli omöjligt, därest antalet småbruk vore relativt litet. I varje fall syntes arealen böra höjas till 20 hektar eller den förutnämnda procentsatsen sänkas till 65 procent. Eventuellt kunde även tänkas möjligheten, att lantbruksstyrelsen medgäves rätt att på framställning av vederbörande hushållningssällskap i speciella fall medgiva dispens från de angivna bestämmelserna. *Älvsborgs*

läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har hållit före, att större möjlighet att ekonomiskt utnyttja en maskin föreläge, om närboende jordbrukare inom en ort, oavsett vars och ens åkerareal, finge sammansluta sig till inköpsföreningar efter så att säga naturliga betingelser. Utskottet har därför ansett, att sammanslutningar borde bliva berättigade erhålla lån, om blott minst 50 procent av den anslutna arealen tillhörde brukningsdelar med högst 15 hektar åker. Egendomar av sådan storleksordning att de själva kunde fullt utnyttja en maskin syntes i alla fall icke komma att ansluta sig till någon förening. Samma begränsningar hava även föreslagits av *Skaraborgs* och *Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*. Det senare utskottet har alternativt uttalat sig för att, om den av utredningen föreslagna procentsatsen 75 bibehölles, gränsen för gårdarnas åkerareal borde ökas till 25 hektar. *Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har likaledes uttalat sig för en höjning av storleksgränsen för gårdarna. Enligt vad utskottet anfört, syntes det särskilt i detta län mera sällan bliva möjligt att bilda efter föreslagna bestämmelser låneberättigade maskinföreningar, på grund av att brukningsdelar med högst 15 hektar åkerjord vore relativt fåtaliga, i synnerhet vid jämförelse med förhållandena i andra län, och i alltför hög grad skilda åt av större egendomar. En höjning av ifrågavarande gräns motiverades också av det förhållandet, att inom länet under senare år med statsmedel bildade arrendeegnahem i flera fall hade en åkerareal överstigande 15 hektar. Gränsen syntes för Västmanlands läns vidkommande böra sättas till 25 hektar. *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har föreslagit, att maximiarealen måtte höjas till 30 hektar. Slutligen har även *Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ansett ifrågavarande begränsningar böra vidgas.

Lantbruksakademien har likaledes ansett, att det — särskilt när fråga vore om större och dyrbarare maskiner, såsom tröskverk och traktorer — vore motiverat, att lån finge utlämnas även om brukningsdelarna med över 15 hektar åker, vilka tillhörde medlemmar i sammanslutningen, tillhoppa omfattade upp till 50 procent av den totala åkerareal, som representerades av sammanslutningen.

Även *styrelsen för jordbrukstekniska föreningen* har uttalat sig för att ifrågavarande begränsningar icke dragas alltför snävt och att vederbörande hushållningssällskap medgives rätt att bevilja undantag från fastställd regel.

Av de småbrukareföreningar, som yttrat sig i ärendet, har *Göinge småbrukareförening* hänvisat till de stora olikheterna i fråga om jordens beskaffenhet och de i regel långa avstånden mellan gårdarna i Göinge härader, i jämförelse med den rena slättbygden, samt gjort gällande, att man ej kunde vinna så mycket som önskligt vore, om icke maximigränsen för jordarealen höjdes till 20 hektar åker. Det borde uppmärksammas, att en jordbrukare med en areal av denna storlek kunde vara i lika hög grad beroende av statligt stöd som en mindre jordägare, särskilt om han vore nödsakad att hålla lejd arbetskraft.

Beträffande återbetalningsvillkoren för de ifrågasatta länen har i flera av de avgivna yttrandena hävdats, att den återbetalningstid av tio år, som föreslagits av utredningen, vore alltför lång, varjämte erinringar

framställt mot den av utredningen ifrågasatta återbetalningsplanen, enligt vilken lån skulle amorteras med 15 procent vid slutet av de tre första åren, med 10 procent vid slutet av de därpå följande fyra åren och med 5 procent vid slutet av de tre sista åren.

Statskontoret har icke funnit skäl föreligga att för ifrågavarande lån införa en amorteringsplan så helt olika den ordning för amortering, som i allmänhet tillämpas med avseende å lån från statens utlåningsfonder. Enligt ämbetsverkets mening borde lånen återbetalas antingen med lika annuiteter eller ock med en bestämd årlig amortering jämte ränta.

Lantbruksstyrelsen har med hänsyn särskilt till en del maskiners korta livslängd ifrågasatt, om icke den tid, inom vilken lånen skulle vara slut-amorterade, kunde begränsas till åtta år. Med de jämförelsevis obetydliga amorteringar, som enligt utredningens förslag skulle verkställas under den senare delen av låneperioden, syntes en sådan begränsning icke behöva bliva alltför betungande.

För en förkortning av lånetiden hava även en del av hushållningssällskapens förvaltningsutskott uttalat sig.

Som skäl härför har *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott* hänvisat till att maskiner och redskap av här ifrågavarande art, som komme att användas av ett flertal olika jordbrukare, svårligen kunde hava en lika lång livslängd som hos en enskild ägare under ensartad skötsel och vård. Skulle emellertid den föreslagna återbetalningstiden fastställas, borde amorteringsplanen ändras i så måtto, att lånen gjordes ränte- och amorteringsfria under de två första åren och därefter amorterades med 20 procent vid slutet av tredje, fjärde och femte åren, med 10 procent vid slutet av sjätte, sjunde och åttonde samt med 5 procent vid slutet av nionde och tionde åren. *Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett, att en maskins varaktighet kunde beräknas bliva längre om den ägdes av en enskild maskinhållare än om ansvaret för maskinen vore fördelat på ett flertal delägare, och därför ifrågasatt, om icke amorteringstiden borde göras något kortare för förening än för enskild person. *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har föreslagit, att amorteringstiden borde göras beroende av den sannolika nyttjandetiden i olika fall. *Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har förordat en amorteringstid av åtta år, varvid amortering skulle ske med 20 procent vid slutet av första och andra året, med 15 procent vid slutet av tredje och fjärde året, med 10 procent vid slutet av femte och sjätte året och med 5 procent vid slutet av sjunde och åttonde året. *Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har föreslagit, att amorteringen borde bestämmas så, att 20 procent amorterades under vart och ett av de två första åren och 15 procent under de två därpå följande åren samt 10 procent under de tre sista åren. *Norrbottnens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har föreslagit, att amorteringstiden måtte sättas till fem år med lika avbetalningar under vart och ett av dessa år.

Lantbruksakademien har — under hänvisning till att långivningen måhända skulle kompliceras för mycket om amorteringstiden varierades efter omständigheterna — ansett det böra övervägas, huruvida icke sådan amorteringsplan borde fastställas, att lån från den föreslagna fonden normalt amorterades under åtta år.

Även styrelsen för jordbrukstekniska föreningen har ifrågasatt en amorteringstid av åtta år.

Utredningens förslag om efterskänkande av de sista årens amortering, under förutsättning att låntagaren ordentligt fullgjort de med lånen förbundna villkoren, har föranlett erinringar från vissa håll.

Sålunda har statskontoret ansett något efterskänkande av de sista årens betalningsskyldighet icke böra ifrågakomma. Även lantbruksstyrelsen har ställt sig tveksam till lämpligheten och fördelen av en sådan understödsform, som den föreslagna, så att säga i efterskott. Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett det vara principiellt oriktigt, att direkta statsbidrag utginge för ifrågavarande ändamål, även om detta skedde under form av en efterskänkning av viss del av återbetalningen. Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ifrågasatt lämpligheten av en avkortning av lånen, och Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har befarat, att det kunde uppstå gränsfall, där det kunde bli svårt att avgöra vilka som borde premieras på detta sätt, och därför ansett bestämmelser härom icke böra intagas i lånevillkoren utan funnit mera tilltalande, att motsvarande belopp lämnades i bidrag vid maskinens anskaffande.

Vä småbrukareförening har uttalat som önskemål, att statens bidrag, d. v. s. den amorteringsfria delen av lånen, måtte höjas till 50 procent, och Stibyortens småbrukareförening har ansett återbetalningsskyldighet böra föreligga för högst 75 eller 80 procent av lånen.

I fråga om räntevillkoren för lånen — i vilket hänseende föreslagits, att lånen skola vara räntefria under tre år och därefter förräntas efter samma räntefot som lån från sekundärlånefonden — har statskontoret såsom sin mening uttalat, att anledning icke föreligger att medgiva räntefrihet under någon del av lånetiden.

Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett lånen böra vara såväl ränte- som amorteringsfria under de två första åren efter utlämnandet. Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ifrågasatt, om icke den av utredningen föreslagna räntefoten vore för hög. Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att den förmån, som låge i räntefriheten under viss tid, skulle markeras tydligare, om den finge formen av direkt bidrag. Beträffande räntefoten har utskottet framhållit, att det för såväl låntagare som låneförmedlare vore synnerligen önskvärt, att denna bestämdes till visst procenttal, som såvitt möjligt bibehölles hela den tid, varunder lånet skulle förräntas. Samma önskemål har framförts av Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som även föreslagit, att räntan måtte bestämmas till 3 eller 3.5 procent. Även Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har uttalat sig för en fast och låg räntesats.

Beträffande lånebeloppens storlek, i vilket hänseende utredningen föreslagit en maximering till åttio procent av köpeskillingen för respektive maskiner, har *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällsks förvaltningsutskott* uttalat sig för att, då en förening och måhända ännu oftare en enskild maskinhållare kunde tänkas tillhandahålla maskiner av flera olika slag, nämnda bestämmelse borde kompletteras med en föreskrift om ett högsta belopp för vilket en låntagare samtidigt finge häfta i skuld.

I detta sammanhang må nämnas, att *lantbruksakademien* hållit före att staten icke borde medverka i andra fall än då kostnaden för maskins anskaffande uppnådde en sådan storleksordning, att inköpet av maskinen kunde anses betungande för vederbörande jordbrukare.

Gentemot utredningens uttalande, att lån endast borde få utgå till en första uppsättning av maskiner men icke för ersättande av förbrukade maskiner, hava erinringar framställts från flera håll. Sålunda har *lantbruksstyrelsen* föreslagit, att till låntagare, som tillfredsställande skött lån, skulle kunna utgå ytterligare lån för anskaffande av ersättningsmaskiner för förbrukade sådana. Vid sådan maskinanskaffning syntes dock lånerätten lämpligen kunna begränsas till 60 procent av godkänd anskaffningskostnad.

Älvsborgs läns norra hushållningssällsks förvaltningsutskott har ansett att, såvida de ifrågavarande åtgärderna skulle medföra verklig hjälp för jordbrukarna, avgifterna för dessa icke kunde sättas så höga, att medel till en ny maskin hunne samlas under en tioårsperiod. Lån borde därför jämväl kunna utlämnas vid anskaffande av ny maskin, då den förra vore försliten. Även *Älvsborgs läns södra, Skaraborgs läns, Gävleborgs läns och Västernorrlands läns hushållningssällsks förvaltningsutskott* hava ansett, att lån borde kunna beviljas också till anskaffande av ny maskin till ersättande av gammal. Från något håll har framhållits, att det i dylikt fall icke borde ifrågakomma att efterskänka de sista årens amorteringar. *Kristianstads läns hushållningssällsks förvaltningsutskott* har uttalat sig för att, då den av utredningen föreslagna begränsningen i förevarande hänseende lätt kunde kringgås genom att i stort sett samma personer bildade en ny sammanslutning, ifrågavarande begränsning icke borde genomföras.

Med avseende å säkerheten för lånen har *lantbruksstyrelsen* ansett det ligga i sakens natur, att en låneverksamhet av ifrågavarande art lätt kunde medföra vissa riskmoment för långivaren. Utredningen hade i sitt betänkande framhållit, att av lånesökande borde krävas, att han för inbetalning av lånebelopp och räntor ställde sådan borgen, som av låneförmedlaren kunde anses fullt betryggande, men denna uppfattning hade icke, såvitt *lantbruksstyrelsen* kunnat finna, kommit till uttryck i utredningens författningsförslag. Att så skedde syntes emellertid nödvändigt. Att förluster kunde uppstå jämväl om låneförmedlaren iakttog all möjlig omsorg vid handhavandet av sin uppgift, vore givet, ävensom att fall kunde förekomma, där förhållandena påkallade statens medverkan till täckande av uppkommen förlust. En given förutsättning för att detta skulle ske borde

emellertid vara, att låneförmedlaren vidtagit alla skäligen åtgärder till skydd mot dylik förlust. Bestämmelser i sådant syfte syntes därför ovillkorligen böra intagas i en blivande kungörelse i ämnet.

Tollarpsortens småbrukareförening har uttalat sig för att, då 20 procent inbetalats å en inköpt maskin, denna borde tjäna som säkerhet för lånet och ej kunna tagas i mät för annan skuld. Medlem i maskinförening borde ej svara för mer än egen del i inköpt maskin.

Att förmedlingen av ifrågavarande lån, på sätt utredningen föreslagit, omhänderhaves av hushållningssällskapen, har *statskontoret* ansett vara en lämplig anordning. Ämbetsverket har, i likhet med utredningen, ansett den föreslagna lånefonden, liksom andra liknande fonder, böra förvaltas av statskontoret.

Lantbruksakademien har framställt erinran mot att enligt förslaget framställning till lantbruksstyrelsen skulle innehålla uppgift om belopp, för vilka låneunderstöd blivit hos hushållningssällskapet sökta. En sådan anordning skulle innebära, att vederbörande jordbrukarsammanslutningar respektive maskinhållare redan beslutat sig för inköp av vissa maskiner, innan sällskapet kunde från staten ansöka om medel för ändamålet. Den tidsutdräkt, som en sådan anordning måste medföra, skulle enligt akademiens uppfattning utgöra en stor olägenhet för låneverksamheten. Akademien föresloge därför, att ifrågavarande bestämmelse i stället finge sådan lydelse, att hushållningssällskap medgäves rätt att mot senare redovisningsskyldighet hos lantbruksstyrelsen rekvirera det belopp, som under den närmaste tiden kunde anses behövt för verksamhetens bedrivande inom området.

Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett handhavandet av åtgärder på förevarande område efter hand böra anförtros åt jordbrukets egna organisationer, som med var dag växte sig starkare. Även om uppgifterna i början omhändertoges av hushållningssällskapen, syntes de sedermera kunna överflyttas på dessa organisationer, exempelvis jordbrukskassorna, vilka genom sitt arbetssätt och sin förmedlingsverksamhet inom lokala områden måste lära känna respektive jordbrukares behov och möjligheter och sålunda kunde bedöma, varest och huru stödet lämpligen kunde givas, vid behov i samråd med hushållningssällskapens tjänstemän.

Utredningens förslag i fråga om storleken av ersättningen till hushållningssällskapen för deras handhavande av den ifrågasatta långivningen har föranlett erinringar i några yttranden.

Statskontoret har förklarat sig icke hava något att erinra mot att för låneförmedlingen och den i samband därmed stående rådgivande verksamheten utginge viss ersättning till hushållningssällskapen men har ansett, att denna ersättning, liksom bestämts för andra liknande fall, borde begränsas till det av utredningen föreslagna årliga förvaltningsbidraget av 0.3 procent å utestående lånesumma.

Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har däremot ansett den föreslagna ersättningen vara för låg. Det syntes kunna tagas för givet,

att hushållningssällskapens arbete ej komme att bli inskränkt till själva arbetet med lånens utbetalande och inbetalning, utan att sällskapen även finge icke så obetydliga kostnader för medverkan vid maskinföreningarnas bildande. Huru sällskapens kostnader vid varje låns beviljande skulle kunna hållas nere vid 1 procent av lånesumman förefölle ofattbart. Kostnaderna syntes i stället komma att röra sig mellan 3—5 procent. Enligt utskottets mening borde vidare förvaltningsbidraget utgå efter viss promille per år å den ursprungliga lånesumman, exempelvis 2.5 à 3, i stället för föreslagna 3 promille per år å återstående lånesumma.

Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett den föreslagna ersättningen till hushållningssällskapen endast täcka omkostnader och förlustrisk i den egentliga lånerörelsen och uppenbarligen vara otillräcklig för den rådgivande verksamhet, på vilken låneförmedlingen måste baseras. Även ett par andra förvaltningsutskott hava ansett ersättningen för lågt beräknad. Samma uppfattning har uttalats av *lantbruksakademien*.

Slutligen må nämnas, att en del erinringar framstälts mot vissa vid betänkandet fogade förslag till formulär av olika slag.

Lantbruksstyrelsen har ansett åtminstone en del av dessa kunna förenklas. Vid låneverksamhet eller anslagstilldelning inom lantbruksstyrelsens verksamhetsområde, där hushållningssällskapen fungerade såsom förmedlare, hade antingen överlämnats åt hushållningssällskapen att utarbeta stadgar för föreningar eller formulär till ansökningar och förbindelser, eller uppdragits åt lantbruksstyrelsen att fastställa grunder för stadgar ävensom erforderliga formulär. Vid liknande tillvägagångssätt jämväl i här förevarande fall skulle en förenkling och anpassning av stadgar och formulär kunna åstadkommas.

Även *lantbruksakademien* har ansett de framlagda förslagen vara i behov av överarbetning. Därvid borde bland annat beaktas, att alltför stränga villkor för låns beviljande och i fråga om ordningen inom sammanslutning lätt kunde innebära hinder för anlåtande av lånemöjligheterna.

Departementschefen.

Då jag i början av förra året begärde Kungl. Maj:ts bemyndigande att igångsätta en utredning rörande vissa åtgärder till lättande av arbetsförhållandena inom det mindre jordbruket, hänvisade jag bland annat till att utvecklingen på maskinteknikens område och den därav möjliggjorda rationaliseringen av jordbruksdriften icke i nämnvärd omfattning kommit det mindre jordbruket till godo.

Detta bekräftas av de uppgifter, som lämnas i det föreliggande betänkandet. Det framgår sålunda, att vid det mindre jordbruket användes levande kraft i avsevärt större utsträckning än vid det medelstora och större jordbruket, vare sig man räknar efter arealenhet eller producerad enhet.

En ökad maskinanvändning skulle ur flera synpunkter innebära fördelar för det mindre jordbruket.

Med användningen av jordbruksmaskiner åsyftas regelmässigt att ernå en besparing av mänsklig arbetskraft eller av antalet erforderliga dragare. Jordbruksekonomiskt sett bör uppställas som önskemål att åstadkomma en minskning på jordbrukets utgiftssida, som överväger kostnaderna för inköpet och användningen av maskinerna. Genom maskinanvändningen ökas även möjligheterna att få viktiga arbeten utförda i rätt tid, vartill kommer att vissa arbeten inom jordbruket, särskilt vissa slag av jordbearbetning, kunna utföras bättre med maskin än med levande kraft.

De ekonomiska fördelar, som ligga i en besparing av arbetskraft, framträda mindre starkt då — såsom ofta är fallet just inom det mindre jordbruket — detta skötes enbart av jordbrukaren själv med hustru och barn utan anlåtande av lejd arbetskraft. Här får maskinanvändningen sin största betydelse genom att lätta arbetsbördan för småbrukarfamiljerna. Jordbrukaren och hans familj — och icke minst hustrun — ha särskilt under vissa delar av året ett synnerligen slitande arbete. Detta lämnar ingen tid över till den rekreation, på vilken småbrukaren lika väl som andra bör kunna göra anspråk, och vidare kan det ofta icke undgås, att omvårdnaden av jordbrukarhemmet blir lidande av arbetsanhopningen. Det synes mig uppenbart, att en ökad maskinanvändning med den lättnad i arbetsbördan, som denna kan medföra, i sin mån bör kunna verka till en förbättring av jordbrukarnas trivsel i sitt yrke.

Det nu sagda innebär icke, att ökad maskinanvändning är motiverad under alla förhållanden. Där en brukningsenhet icke är större än att jordbrukaren och hans familj med lätthet kunna sköta jordbruket utan maskinkraft, kan tydligen nyttan av en maskinanskaffning sättas i fråga, liksom anskaffning av exempelvis en traktor kan sakna fog, om jordbrukaren oberoende härav behöver samma antal dragare för skogskörslor m. m.

Att maskinanvändningen icke vunnit större utbredning inom det mindre jordbruket än fallet blivit, torde ha sin naturliga förklaring i att jordbruksmaskinerna äro dyra i inköp och att deras arbetskapacitet vid ett mindre jordbruk ofta icke kan utnyttjas i en utsträckning, som motsvarar kapitalutlägget. Med utgångspunkt härifrån böra strävandena att underlätta maskinanvändningen inom det mindre jordbruket inriktas såväl på att göra jordbruksmaskinerna billigare i inköp som på att möjliggöra ett bättre utnyttjande av deras kapacitet.

Det skulle enligt min mening vara önskvärt, om särskilda för det mindre jordbrukets förhållanden lämpade maskiner kunde, utan åsidosättande av hållbarheten och arbetsprestationen, konstrueras till billiga priser. Utredningen har utgått från att möjligheterna härutinnan äro synnerligen begränsade. För min del är jag emellertid ej övertygad om att icke tekniken skall kunna finna framkomliga vägar även på detta område. Jag vill erinra om vad lantbruksakademien anfört därom att frågan om speciella maskintyper för det mindre jordbruket börjat tilldraga sig en icke ringa uppmärksamhet

i vissa främmande länder. Även bortsett från möjligheterna att konstruera särskilda för det mindre jordbruket lämpliga maskiner, bör betonas önskvärdheten av att maskinerna, liksom även reservdelar till dem, försäljas till rimliga priser. Därest de här åsyftade åtgärderna för främjande av gemensam maskinanvändning få åsyftad verkan, kommer efterfrågan på maskiner att ökas. Härav föranledd stegring i tillverkningen och omsättningen bör kunna medföra, att maskiner och reservdelar kunna tillhandahållas till lägre priser, vilket bidrager till att för jordbruket i dess helhet minska det relativt höga omkostnadskontot för inköp och underhåll av maskiner. Det synes kunna förutsättas, att tillverkare och försäljare av jordbruksmaskiner komma att beakta nu berörda synpunkter och söka genomföra sådana rationaliseringar, som i möjligaste mån kunna vara ägnade att förbilliga inköpspriserna för jordbrukarna. Kan icke tillfredsställande resultat åstadkommas med nuvarande anordningar, synes denna frågas vikt för jordbruket i dess helhet böra föranleda, att lämpliga organisationer såsom led i jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse vidtaga åtgärder för förmedling av inköp av jordbruksmaskiner och reservdelar till dem. Utredningen har icke ingått på någon närmare behandling av nu berörda frågor och har som skäl härför hänvisat till att hushållningssällskapens ombudsmöte år 1937 beslutat igångsätta en undersökning rörande prisförhållandena inom produktionen och distributionen av jordbrukets maskiner och redskap. Bland annat med hänsyn härtill anser jag mig för närvarande sakna anledning att vidare uppehålla mig vid dessa spörsmål. Utvecklingen på området torde emellertid böra följas med uppmärksamhet.

Utredningen har i huvudsak inriktat sin undersökning på möjligheterna att ernå ett mera ekonomiskt utnyttjande av jordbruksmaskinernas kapacitet. I sådant syfte har utredningen förordat, att jordbrukarna i större omfattning än hittills förena sig om gemensam maskinanvändning.

Även jag anser en gemensam maskinanvändning kunna vara till stor nytta för de mindre jordbrukarna. Därigenom att en maskin användes av flera jordbrukare kommer dess kapacitet att kunna utnyttjas mera fullständigt, än när endast en enskild jordbrukare begagnar den till sitt jordbruk, och en dylik gemensam maskinanvändning utgör ofta en förutsättning för att sådan besparing av arbetskraft skall kunna vinnas, som motiverar kapitalutlägget för maskinanskaffningen.

Här må vidare anmärkas, att vad som i vissa yttranden anförts angående lättheten för jordbrukarna att genom respektive försäljare erhålla kredit vid anskaffning av maskiner icke synes utgöra något skäl emot det föreslagna underlättandet av gemensam maskinanvändning. Lättheten att erhålla kredit torde mången gång förleda en mindre jordbrukare att skaffa sig en maskin, som han i verkligheten icke har möjlighet att i tillräcklig grad utnyttja. Samtidigt som kreditvillkoren vid dessa affärer ofta äro ganska oförmånliga, torde ett dylikt inköpssystem — vanligen baserat på s. k. avbetalningsköp — vara ägnat att icke oväsentligt öka kostnaderna för maskinanskaffningen.

Av utredningens betänkande framgår, att redan nu gemensam maskin-

användning förekommer i viss omfattning. En mera allmän utbredning av densamma torde ha tillbakahållits av att det berett svårigheter att disponera erforderliga medel för maskinanskaffningen samt att småbrukarna ofta saknat kännedom om huru en gemensam maskinanvändning lämpligen bör ordnas. De vanskligheter, som kunna vara förenade med denna, ha stundom tett sig allvarligare än de behöva vara.

Det är naturligt, att den gemensamma maskinanvändningens fördelar och olägenheter måste väga olika alltefter omständigheterna i de särskilda fallen. Svårigheterna kunna vara avsevärda. Detta gäller i synnerhet, när fråga är om maskiner för sådd och skörd, i det att flera jordbrukare här kunna ha intresse av att vid en och samma tidpunkt, vid tjänlig väderlek, få använda den gemensamma maskinen. Riskerna för slitningar äro mindre, när gemenskapen avser maskiner, vilkas användning kan regleras mera fritt, exempelvis tröskverk, maskiner för spannmålsrensning, sågmaskiner m. m. Förutsättningarna för gemensam maskinanvändning — och detta gäller icke minst användningen av traktorer — betingas också i hög grad av ortsförhållandena. Det säger sig självt att, där olika brukningsdelar ligga avlägset från varandra eller där vägförbindelserna äro dåliga, detta måste minska möjligheterna till en gemensam maskinanvändning. Även personliga förhållanden kunna givetvis vara ägnade att försvåra ett samarbete.

En gemensam maskinanvändning bör vara ordnad på sådant sätt, att tvister mellan deltagarna i möjligaste mån kunna undvikas och att, om slitningar likväl uppkomma, dessa kunna lösas utan äventyrande av gemenskapens fortbestånd. Garantier böra också finnas för en lämplig maskinvård. Om dessa förutsättningar äro uppfyllda, kan det spela mindre roll, vilken form som väljes för gemenskapen. När fråga är om dyrbara maskiner, exempelvis tröskverk, eller när deltagarna i den gemensamma maskinanvändningen äro många till antalet, är det emellertid lämpligt, att en särskild ekonomisk förening eller därmed jämförlig sammanslutning i bolagsform bildas såsom organisation för maskinanvändningen. I andra fall kan en dylik anordning synas alltför omständlig. Gemenskapen kan då ordnas genom ett avtal i mera enkla former. Huvudsaken är, att deltagarnas rättigheter och skyldigheter äro klart angivna i avtalet och att, såsom nyss framhållits, det är sörjt för ett rättvist lösande av uppkommande tvister samt för en ändamålsenlig vård av den gemensamma maskinen.

En form av gemensam maskinanvändning, som kan erbjuda stora fördelar, vare sig fråga är om större eller mindre maskintyper, är det s. k. maskinhållaresystemet. Fördelarna med detta system i jämförelse med andra former av gemensam maskinanvändning äro, att maskinhållaren såsom ägare till maskinen kan bestämma om ordningen mellan olika jordbrukare vid maskinanvändningen samt att det ligger i hans eget intresse att sörja för ett rationellt utnyttjande av maskinens arbetskapacitet ävensom för en noggrann vård av densamma. Anordnandet av maskinhållning torde emellertid ofta vara svårgenomförbart på grund av brist på kapital för maskinförvärvet. För övrigt ställer ett företag av ifrågavarande art stora krav på sin utövare.

Hållbara ekonomiska kalkyler, garantier för tillräcklig efterfrågan på maskinhållarens tjänster samt en omsorgsfull maskinvård utgöra villkor för företagets framgång.

På grund av de fördelar, som en gemensam maskinanvändning — den må ske i den ena eller andra formen — kan medföra för det mindre jordbruket. biträder jag utredningens uppfattning att statliga åtgärder böra vidtagas för främjande av sådan maskinanvändning.

Dessa åtgärder synas, i enlighet med vad utredningen föreslagit, böra bestå i dels upplysningsverksamhet rörande olika med den gemensamma maskinanvändningen sammanhängande förhållanden och dels underlättande av tillgången till erforderligt kapital för inköp av maskiner.

I likhet med utredningen anser jag den upplysningsverksamhet, som bör anordnas med avseende å gemensam maskinanvändning inom det mindre jordbruket, i första rummet böra omhänderväras av hushållningssällskapen. Upplysningsverksamheten bör givetvis icke erhålla formen av ensidig propaganda för gemensam maskinanvändning. Den bör visserligen framhålla de fördelar av olika slag, som äro förenade med sådan maskinanvändning, men den bör icke heller försumma att fästa uppmärksamheten på därmed förenade risker och på förutsättningarna för att en gemensam maskinanvändning skall kunna väntas lända till övervägande nytta. Det bör inskräpas att, innan en jordbruksmaskin anskaffas, noggranna ekonomiska kalkyler verkställas till bedömande av å ena sidan alla kostnader för den gemensamma maskinanvändningen, såväl anskaffnings- som driftkostnader av olika slag, samt å andra sidan den besparing i levande kraft, som kan påräknas. Upplysningsverksamheten bör även avse rådgivning angående lämpligt val av maskin under olika förhållanden. Att det nu närmast är fråga om gemensam maskinanvändning hindrar naturligtvis icke, att den rådgivande verksamheten även kan komma den enskilda maskinanvändningen till godo. Vad angår den del av upplysningsverksamheten, som direkt avser anordnandet av gemensam maskinanvändning, kommer rådgivningen härvidlag att gälla valet av organisationstyp för gemenskapen och de formella frågor, som stå i samband med anordnandet av densamma.

Beträffande formerna för hushållningssällskapens utövande av ifrågasvarande upplysningsverksamhet torde denna bland annat komma att bestå i besvarande av förekommande förfrågningar, rådgivning i samband med jordbrukskonsulenternas och vandringsrättarnas förrättningsresor samt distribution av broschyrer i maskinanvändningen berörande frågor. Icke minst kommer upplysningsverksamheten emellertid att tagas i anspråk vid handhavandet av den utlåning, som jag i det följande ämnar förorda. Det bör förutsättas, att hushållningssällskapen härvid icke blott komma att såsom villkor för lån uppställa vissa fordringar beträffande maskinanskaffningen och den gemensamma maskinanvändningens anordnande utan även härutöver meddela råd i olika hänseenden.

Då ifrågasvarande upplysningsverksamhet intimt sammanhänger med hus-

hållningssällskapens övriga verksamhet, torde den knappast medföra en sådan ökning i arbetsbelastningen för hushållningssällskapen, att dessa med hänsyn härtill skulle behöva utöka sin personal.

Det torde kunna förutsättas, att hushållningssällskapens funktionärer redan ha en betydande erfarenhet i fråga om jordbruksmaskiner, om olika fabrikat, användning och skötsel o. s. v., och att de framdeles söka följa utvecklingen på detta område. Några särskilda kurser för ändamålet finner jag därför åtminstone för närvarande icke vara behövliga. Ej heller anser jag de i en del yttranden framkomna förslagen om kurser i maskinlära för maskinskötare och smeder å landsbygden nu böra föranleda några åtgärder.

Såsom nyss nämnts kan det vara lämpligt, att hushållningssällskapen genom broschyrer sprida kunskap i frågor, berörande den gemensamma maskinanvändningen. Av skäl, som anförts av lantbruksstyrelsen, synas emellertid särskilda anslagsmedel icke vara erforderliga för detta ändamål.

Det framgår av utredningens betänkande, att jordbrukstekniska föreningen och lantbrukshögskolans maskintekniska institution i samarbete verkställt vissa undersökningar rörande gemensam maskinanvändning. Jag delar utredningens uppfattning, att dessa undersökningar böra fortsättas, och tillstyrker att ett anslag av 4,000 kronor för ändamålet anvisas till jordbrukstekniska föreningen.

I detta sammanhang får jag erinra om att lantbruksakademien i sitt yttrande över utredningens betänkande framhållit önskvärdheten av att hushållningssällskapen i sin verksamhet för främjande av gemensam maskinanvändning finge hjälp av ett centralt rådgivande organ med speciell sakkunskap på detta område. Det har ifrågasatts, att denna funktion skulle uppdragas åt jordbrukstekniska föreningen och att anslag av statsmedel skulle anvisas för ändamålet. Även föreningen själv har förklarat sig beredd att, därest nödiga medel — 10,000 kronor — ansloges härför, organisera och upprätthålla en rådgivningsbyrå för maskinfrågor. Ehuru jag håller före att en sådan central rådgivning ingalunda skulle sakna betydelse, anser jag mig åtminstone icke för närvarande, i avbidan på erfarenheter av hushållningssällskapens verksamhet, böra förorda anvisande av särskilda anslagsmedel för ifrågavarande ändamål.

I anslutning till vad jag nyss anfört torde anslaget till Bidrag till jordbrukstekniska föreningen: Verksamheten i allmänhet, vilket anslag för innevarande budgetår utgår med 15,000 kronor, böra för nästkommande budgetår höjas med 4,000 kronor och sålunda utgöra 19,000 kronor.

Vad härefter angår utredningens förslag om inrättande av en särskild statlig utlåningsfond för främjande av gemensam maskinanvändning i det mindre jordbruket, anser jag mig böra, liksom skett i de flesta yttrandena, i princip tillstyrka förslaget.

De från en del håll uttalade betänkligheterna mot långivningen såsom äg-

nad att öka jordbrukarnas skuldsättning kunna visserligen icke fränkännas fog. Emellertid måste jag å andra sidan giva utredningen rätt i dess uttalande att, om anskaffningen av en maskin anses vara ekonomiskt motiverad, medel hellre böra upplånas för detta ändamål än att jordbrukarna avstå från inköpet eller uppskjuta detsamma av brist på egna medel. Jag vill tillägga att, även om ifrågavarande lån komma att säkerställas genom borgen, lånen dock ekonomiskt sett komma att motsvaras av tillgångar i form av inköpta maskiner. Genom att viss kontantinsats erfordras och lånen för varje år nedbetalas, ernås vissa garantier för att en sådan motsvarighet mellan skuld och tillgång kommer att bestå även under lånetidens lopp.

Som jag förut framhållit, kan en ökad maskinanvändning i det mindre jordbruket, även bortsett från dess ekonomiska betydelse, vara önskvärd med hänsyn till arbetsförhållandena på detta område och icke minst med tanke på småbrukarhustrurnas arbetsbelastning. Dessa sociala synpunkter anser jag tala för att staten icke blott bör främja den gemensamma maskinanvändningen genom lämplig upplysningsverksamhet utan jämväl bör skänka densamma ekonomiskt stöd. I likhet med utredningen anser jag detta stöd böra lämnas i form av förmånligt anordnade krediter.

Med anledning av vad statskontoret anfört därom, att behov av lån på godtagbara villkor kunna tillgodoses inom ramen för den nu förefintliga kreditorganisationen, vill jag hänvisa till att jag i det följande förordar, att ifrågavarande kreditgivning sammankopplas med en bidragstilldelning av statsmedel. För övrigt kan en statlig utlåningsverksamhet ur allmänna synpunkter vara förenad med den fördelen, att staten får tillfälle att i samband med långivningen medverka till att den gemensamma maskinanvändningen anordnas efter ändamålsenliga principer.

I enlighet med utredningens förslag tillstyrker jag alltså, att en statlig lånefond för främjande av gemensam maskinanvändning i det mindre jordbruket inrättas, vilken lånefond ställes under statskontorets förvaltning. Utlåningen torde åtminstone tills vidare böra handhavas av hushållningssällskapen, vilka kunna kombinera lånerörelsen med lämplig upplysningsverksamhet. Hushållningssällskapen böra ha att söka statslån hos lantbruksstyrelsen och därefter i sin tur ombesörja utlåningen till de särskilda maskinanskaffningsföretagen, varvid i princip samma lånevillkor böra gälla för statslånen till hushållningssällskapen som för de av dessa utlämnade lånen. Jag delar lantbruksakademiens uppfattning, att hushållningssällskapens framställningar om statslån icke skola behöva grundas på redan inkomna låneansökningar. Lantbruksstyrelsen bör kunna tilldela sällskapen statslån å runda belopp, vilka dessa sedermera äga i mån av behov lyfta hos statskontoret och disponera för sin utlåning. Hushållningssällskapen böra givetvis vara skyldiga att till lantbruksstyrelsen avgiva redogörelser för handhavandet av lånerörelsen. På lantbruksstyrelsen bör ankomma att, i den mån icke Kungl. Maj:t utfärdar bestämmelser i ämnet, meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga rörande bedrivandet av ifrågavarande utlåningsverksamhet, samt därvid även fastställa för densamma lämpliga formu-

lär m. m. I detta sammanhang vill jag erinra om att i en del yttranden uttalats önskemål om en förenkling av de förslag, som härutinnan utarbetats av utredningen.

Med de ifrågakvarande hjälpåtgärdernas syfte skulle bäst överensstämma, om de endast komme mindre jordbruk till godo. Till dessa har utredningen hänfört jordbruk med en åkerareal understigande 15 hektar. Emellertid torde det icke sällan, med hänsyn till önskvärdheten av att en maskins kapacitet utnyttjas i största möjliga utsträckning, kunna möta svårigheter att vid anordnande av gemensam maskinanvändning såsom deltagare i denna allenast medtaga jordbrukare med så ringa åkerareal, som nyss nämnts. Utredningen har med utgångspunkt härifrån förordat, att minst 75 procent av den åkerareal, som representeras i en gemenskap, skola tillhöra dylika mindre jordbrukare, medan återstående 25 procent skola kunna hänföra sig till större brukningsdelar. I ett flertal yttranden har det gjorts gällande, att den sålunda angivna begränsningen är alltför sträng. Förslag ha framförts dels i den riktningen, att minimisiffran för den åkerareal, som skall hänföra sig till mindre jordbrukare, bör nedsättas från 75 till 60 eller 50 procent av hela den i maskinanvändningen företrädda åkerarealen, och dels i den riktningen, att gränsen för de mindre jordbruken bör höjas från 15 till 20 eller 30 hektar åker. Vid överbägande av förevarande fråga har jag ansett mig böra föreslå, att minst 65 procent av den åkerareal, som innehaves av de i maskinanvändningen deltagande jordbrukarna, skola tillhöra brukningsdelar med högst 15 hektar åker.

Hushållningssällskap bör vid prövning av låneansökan tillse, att nyss angivna förutsättning är uppfylld. Ansökan bör därför, när fråga är om lån till maskinhållare, lämna uppgift om vilka jordbrukare som avses skola deltaga i den gemensamma maskinanvändningen och av dem innehavd åkerareal samt, när fråga är om lån till ekonomisk förening eller bolag, om föreningsmedlemmarna eller bolagsmännen och deras åkerareal. Vad i övrigt angår de förutsättningar, som böra gälla för lån, böra dessa anknyta dels till lämpligheten av den åsyftade maskinanskaffningen och deltagarnas nytta av densamma, dels till organisationen av den gemensamma maskinanvändningen och dels till säkerheten för lånet. Vad särskilt angår lån till maskinhållare bör såsom förutsättning även gälla, att låneansökanden med hänsyn till sin ekonomiska ställning och förhållandena i övrigt prövas vara lämplig för bedrivande av sådan verksamhet samt att de avgifter, vilka han härvid ämnar betinga sig, icke befinnas oskäligen. Vilken form för den gemensamma maskinanvändningen som än väljes, måste noga uppmärksammas, att de ekonomiska kalkylerna för företaget äro väl genomtänkta. Det är vidare klart, att hushållningssällskap vid prövningen av låneansökning bör tillse, att den gemensamma maskinanvändning, som är avsedd att komma till stånd, organiseras på ett sätt, som innebär garantier i fråga om förekommande och lösande av tvister mellan deltagarna ävensom beträffande maskinvård m. m. Kraven på organisationen böra emellertid icke ställas så högt, att anordnandet av gemensam maskinan-

vändning kommer att te sig alltför omständligt för jordbrukarna och verka avskräckande på dessa. Detta är så mycket mindre nödvändigt, som möjlighet bör finnas för hushållningssällskap att även efter utlämnandet av lån ingripa med anvisningar och råd. För att giva erforderligt eftertryck åt dessa kommer jag att föreslå, att hushållningssällskap skall förbehålla sig rätt att uppsäga lån till omedelbar betalning i vissa fall, då låntagare förfogar över maskin på ett sätt, som strider mot syftet med lånet.

I detta sammanhang må uppmärksammas, att hinder icke bör möta för vare sig maskinhållare eller sammanslutning att, när maskin icke tages i anspråk av de jordbrukare, vilka äro deltagare i den gemensamma maskin-användningen, ställa maskinen till förfogande för utomstående.

Jag övergår härefter till att behandla återbetalnings- och räntevillkoren för lån.

Enligt utredningens förslag skall för lånen gälla en återbetalningstid av tio år, och lånen skola amorteras med 15 procent vid slutet av vart och ett av de tre första åren, med 10 procent vid slutet av vart och ett av de därpå följande fyra åren och med 5 procent vid slutet av vart och ett av de tre sista åren. I likhet med statskontoret anser jag icke tillräckliga skäl föreligga att, till skillnad mot vad som i allmänhet gäller i fråga om statens utlåningsfonder, bestämma en sådan växlande amorteringsplan. Återbetalningen torde böra ske medelst årligen lika amorteringar. Beträffande återbetalningstiden har den av utredningen föreslagna tiden av tio år i åtskilliga yttranden ansetts för lång. Ur kreditsynpunkt är det en sund princip, att ett lån för inköp av visst produktionsmedel hinna återbetalas, innan produktionsmedlet blivit förslitet eller eljest obrukbart. Å andra sidan bör emellertid återbetalningstiden icke vara så kort, att det möter alltför stora svårigheter för låntagaren att inom densamma hinna återbetala lånet. Enligt min mening bör med hänsyn till det nu sagda amorteringstiden kunna fastställas olika i skilda fall, beroende av varaktigheten hos den jordbruksmaskin, till vars förvärvande lån användes. Dock torde lånetiden böra utgöra högst åtta år. Då lån endast torde böra utlämnas för inköp av jämförelsevis dyrbara maskiner, anser jag för lånen även böra bestämmas en minimitid av fem år. När hushållningssällskap gör framställning hos lantbruksstyrelsen om statslån, bör angivas, om och på vad sätt detta bör uppdelas med avseende å olika återbetalningstider, och sedermera bör hushållningssällskapet vid medelsrekvisitioner hos statskontoret likaledes meddela, från vilka av de sålunda bestämda återbetalningskategorierna medlen skola uttagas. Det bör åligga lantbruksstyrelsen att giva allmänna anvisningar rörande bestämmandet av återbetalningstiden med avseende å olika slag av maskiner.

Av utredningen har föreslagits, att de sista amorteringarna å lån skola kunna efterskänkas, om låntagaren ordentligt fullgjort de med lånet förbundna villkoren. I statskontorets och vissa andra yttranden ha uttalats betänkligheter mot ett sådant efterskänkande. För min del vill jag trots detta i huvudsak förorda utredningens förslag i förevarande hänseende.

Förslaget syfte torde böra tillgodoses i den ordningen, att lantbruksstyrelsen efter framställning av vederbörande hushållningssällskap beviljar låntagare bidrag till låns återbetalning. Bidraget bör enligt min mening utgå med en femtedel av lånets ursprungliga kapitalbelopp. Förutsättningar för bidrag synas böra vara, att lånet i övrigt jämte upplupen ränta blivit ordentligt återbetalat i överensstämmelse med fastställd återbetalningsplan samt att den gemensamma maskinanvändningen finnes ha utövats på ett ändamålsenligt sätt. Sådant bidrag, varom nu är fråga, bör kunna beviljas icke blott sammanslutning utan även maskinhållare. Ehuru en anordning av här föreslagen art kan sägas gynna upptagande av lån för maskinanskaffning framför kontanta inköp, synes densamma kunna försvaras såväl med hänsyn till att kontantköpen av åtminstone dyrbarare jordbruksmaskiner under alla förhållanden torde höra till undantagen vad beträffar de mindre jordbrukarna och till att med lånevägen är förknippad en ur olika synpunkter önskvärd kontroll över att den gemensamma maskinanvändningen utövas på ett lämpligt sätt. Övervägande skäl synas mig tala för att staten genom de ifrågasatta åtgärderna bör medverka till att den gemensamma maskinanvändningen nu tränger igenom och härvid från början ordnas efter ändamålsenliga linjer.

Under vissa förhållanden bör lån kunna återfordras redan före den bestämda lånetidens utgång. Detta bör till en början kunna ske, om låntagaren genom oriktig uppgift föranlett låns beviljande eller om han icke fullgör lånevillkoren. Vidare bör lån kunna uppsägas, om sådana förhållanden inträffat, att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma. I viss mån som specialfall härtill kunna betraktas de fall, då maskinhållare betingar sig avgifter, som vederbörande hushållningssällskap finner oskäligen, ävensom då inköpt maskin avyttras, utmätas eller blir obrukbar. Slutligen torde uppsägningsrätt även böra föreligga, om hushållningssällskap finner säkerheten för lån ha undergått avsevärd försämring.

I fråga om räntevillkoren för lån har utredningen föreslagit, att lånen skola vara räntefria under de tre första åren. Statskontoret har avstyrkt räntefrihet under någon del av lånetiden. För egen del anser jag det knappast vara tillräckligt motiverat att medgiva ifrågavarande lättnad under de första åren av lånetiden, då den inköpta jordbruksmaskinen är ny och icke påfordrar några kostnader för reparationer. Jag finner naturligare att, såsom jag nyss förordat, statens ekonomiska stöd förläggas till slutet av lånetiden och erhåller formen av ett bidrag till låns slutbetalning. Vad beträffar den räntesats som bör tillämpas har utredningen föreslagit denna skola bestämmas på samma sätt som räntan å lån från sekundärlånefonden. Sistnämnda lån skola enligt gällande bestämmelser förräntas efter fast, vid lånets beviljande bestämd, räntefot. Denna fastställes av Kungl. Maj:t och må icke understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under det budgetår, som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av en halv procent. Räntan å sekundärlånen utgör för närvarande 3.6

procent. Med hänsyn till syftet med maskinanskaffningslånen anser jag mig böra förorda, att räntan å dem icke fastställes högre än till en fjärdedels procent utöver statens upplåningsränta, så beräknad som nyss sagts.

Mot utredningens förslag, att lån må uppgå till högst 80 procent av köpe-skillingen för respektive maskin, har jag intet att erinra. Då vederbörande hushållningssällskap har att för varje särskilt fall pröva, om en maskinanskaffning är motiverad och svarar mot vederbörandes behov, kan jag ej finna tillräcklig anledning att, såsom från något håll föreslagits, införa föreskrift om ett maximalt belopp, utöver vilket en och samma låntagare icke må häfta i skuld.

Enligt min mening bör hinder icke föreligga för en låntagare att, sedan en maskin blivit försliten, erhålla lån till ny maskin. En förutsättning bör dock självfallet vara, att låntagaren icke misskött det tidigare lånet. Uppmärksammas bör även, att det synes önskvärt att hushållningssällskapen söka förmå låntagare att under lånetiden såvitt möjligt göra avsättningar till förnyelse av den ifrågavarande maskinen, så att upplåningen för anskaffning av ny maskin kan begränsas.

Beträffande säkerheten för lån bör förutsättas, att denna av vederbörande hushållningssällskap prövas betryggande. I allmänhet torde säkerheten komma att utgöras av borgen med solidariskt ansvar. Med anledning av vad som anförts av en av de hörda småbrukareföreningarna vill jag framhålla, att det icke kan anses tillräckligt att bygga kredit enbart på värdet av den inköpta maskinen, även om denna, såsom i allmänhet torde böra krävas, hålles försäkrad. Möjligen bör det likväl kunna komma under övervägande att i någon utsträckning begränsa de deltagande jordbrukarnas solidariska ansvar.

Man torde kunna utgå från att, om hushållningssällskapen handha ifrågavarande lånerörelse på ett försiktigt sätt, de därmed förenade riskerna icke skola bliva så stora, att de böra avskräcka hushållningssällskapen från att medverka vid lånerörelsen. I allmänhet torde en ganska långtgående riskfördelning komma att vara för handen. Härtill kommer, att enligt vad förut anförts staten förutsättes skola lämna bidrag till återbetalning av viss del av lån.

I detta sammanhang vill jag beröra frågan om den ersättning, som bör tillerkännas hushållningssällskapen för deras handhavande av långivningen och deras uppgifter i samband därmed. Utredningen har föreslagit, att såsom ersättning skall utgå dels för varje lån ett organisationsbidrag (engångsersättning) motsvarande 1 procent av lånebeloppet och dels ett årligt förvaltningsbidrag med 0.3 procent av utestående lånesumma. Statskontoret har ansett ersättningen böra begränsas till sistnämnda förvaltningsbidrag. En del hushållningssällskap ha däremot funnit den föreslagna ersättningen vara alltför låg. För min del finner jag motiverat, att ersättningen utgår såväl med visst engångsbelopp för varje lån som i form av årligt förvaltningsbidrag. Då engångsersättningen avser kostnader och arbete i samband med låns utlämnande, vilka till stor del äro oberoende av lånebeloppet, finner jag

lämpligt, att densamma fastställas till visst bestämt belopp för varje lån, vilket belopp synes mig böra bestämmas till 20 kronor. Förvaltningsbidraget torde böra utgå i enlighet med vad utredningen föreslagit.

Såsom redan inledningsvis antytts, har i det under nionde huvudtiteln beräknade anslaget till Bidrag till hushållningssällskapen inräknats ett belopp av 26,000 kronor, vilket belopp enligt utredningens beräkning skulle åtgå till ersättningar åt hushållningssällskapen för organiserandet av den gemensamma maskinanvändningen och förmedlingen av lån. Jag kommer att i den proposition, som skall avgivas angående bidrag till hushållningssällskapen, tillstyrka att nu ifrågakvarande belopp icke beräknas högre än till 15,000 kronor.

Detta sammanhänger med att jag, i enlighet med vad som redan i statsverkspropositionen beräknats, anser avsättningen av medel till den statliga utlåningsfonden för här berörda ändamål icke behöva för nästa budgetår bestämmas till så högt belopp som utredningen föreslagit, 2 milj. kronor, utan kunna inskränkas till 1 milj. kronor. Ett anslag å sistnämnda belopp torde alltså böra uppföras å kapitalbudgeten för budgetåret 1938/1939. Det ankommer på chefen för finansdepartementet att framlägga förslag angående anslag till erforderlig avskrivning å ifrågakvarande kapitalinvestering.

Några anslagsmedel för bidrag till återbetalning av lån äro tills vidare icke erforderliga.

I anslutning till de grunder, som angivits i det föregående, har inom jordbruksdepartementet upprättats ett utkast till kungörelse angående lån för främjande av gemensam maskinanvändning i det mindre jordbruket, vilket utkast torde få fogas som *bilaga* till statsrådsprotokollet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Bidrag till jordbrukstekniska föreningen: Verksamheten i allmänhet för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *anslag* av kronor 19,000,

dels besluta inrättande av en statlig lånefond för främjande av gemensam maskinanvändning i det mindre jordbruket, benämnd »Jordbrukets maskinlånefond»,

dels medgiva, att lån ur fonden må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i det föregående angivits,

dels ock till Jordbrukets maskinlånefond för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 1,000,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.

Bilaga.

U t k a s t

till

kungörelse angående lån för främjande av gemensam maskin- användning i det mindre jordbruket.

Häri genom förordnas som följer:

Om statslån till hushållningssällskap.

1 §.

Från jordbrukets maskinlånefond må i den ordning och under de villkor, nedan sägs, statslån av lantbruksstyrelsen tilldelas hushållningssällskap för att användas till utlämnande av lån, varom i 7 § förmäles.

2 §.

Hushållningssällskap, som önskar erhålla statslån, skall ingiva skriftlig framställning härom till lantbruksstyrelsen, innehållande förslag till lånebelopp och återbetalningstid.

Återbetalningstiden må bestämmas till minst fem och högst åtta år, räknade från och med året efter statslånets lyftande.

Om beviljat statslån och därför bestämda återbetalningsvillkor skall lantbruksstyrelsen meddela uppgift till statskontoret.

3 §.

Beviljat statslån skall av hushållningssällskap före utgången av det år, lånet beviljats, lyftas i statskontoret mot skuldförbindelse enligt formulär, som statskontoret fastställer. Därest lånebelopp vid årets slut kvarstår uttaget, är rätten att lyfta detsamma förverkad.

4 §.

Statslån återbetalas, med iakttagande av den återbetalningstid som gäller för lånet, med lika amorteringar vid utgången av vart och ett av de efter lånets lyftande närmast följande kalenderåren.

Statslån skall förräntas efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot. Denna fastställs av Kungl. Maj:t och må icke understiga medelräntan för

statens upplåning mot obligationer under det budgetår, som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av en fjärdedels procent.

Ränta skall för varje kalenderår inbetalas före årets utgång.

Med fullgörande av betalning må hushållningssällskap åtnjuta anstånd varje gång under tre månader från förfallodagen.

Därest förfallet kapitalbelopp icke inbetalas inom sålunda bestämd tid, skall hushållningssällskapet å det förfallna beloppet erlægga dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i särskild ordning bestämda.

5 §.

Statskontoret har att, därest stadgad kapital- eller räntebetalning å statslån icke fullgöres i rätt tid, göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t, som då vill bestämma, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall återbetalas före den fastställda amorteringstidens slut.

6 §.

Hushållningssällskap, som innehar statslån, skall årligen före den 15 januari till lantbruksstyrelsen avgiva redogörelse för lånerörelsen under nästföregående kalenderår.

Har lånebelopp disponerats på annat sätt än gällande bestämmelser tilllåta, skall lantbruksstyrelsen bestämma om omedelbar återbetalning därav.

Lånebelopp, som återstår odisponerat vid utgången av det år, under vilket lånet lyftats, skall till statskontoret inbetalas före utgången av januari månad nästföljande år, där ej lantbruksstyrelsen på ansökning medgiver hushållningssällskapet rätt att ytterligare ett år för avsett ändamål innehava samma belopp.

Om utlåningen från hushållningssällskapen.

7 §.

Hushållningssällskap må med anlitande av medel, som enligt denna kungörelse ställts till sällskapets förfogande, till enskild person eller sammanlutning utlämna lån för beredande av tillgång till anskaffande av jordbruksmaskin, som avses skola användas gemensamt av flera jordbrukare.

8 §.

Ansökning om lån skall innehålla uppgift, förutom om det sökta lånets belopp, angående fabrikatet, storleken och priset å den maskin, till vars förvärvande lånet är avsett att användas, utredning för bedömande av lämpligheten av maskinens anskaffande, plan för ordnandet av den gemensamma maskinanvändningen ävensom driftkalkyl.

Vid ansökningen skola fogas:

då lån sökes av någon, som ämnar bedriva uthyrning av maskinen eller utföra maskinarbete åt andra med densamma (*maskinhållare*), förklaring av de jordbrukare, som avses skola deltaga i maskinanvändningen, att denna kan antagas komma att bereda dem nytta, ävensom uppgift för envar av dem om innehavd jordbruksfastighet och storleken av dess åkerareal, samt

då lån sökes av ekonomisk förening eller bolag, förteckning över föreningsmedlemmarna eller bolagsmännen jämte uppgifter, som nyss sagts, samt föreningsstadgar eller bolagsavtal och i förekommande fall registreringsbevis, ävensom uppgift om föreningens eller bolagets ekonomiska ställning, vilken uppgift skall vara styrkt genom avskrift av in- och utgående balansräkning för senast förflutna räkenskapsåret samt av vinst- och förlusträkning för samma tid, där sådan föres, eller i fråga om förening eller bolag, vars första räkenskapsår vid tiden för ansökningen ännu ej avslutats, genom räkenskapsammandrag för den tid föreningen varit i verksamhet.

9 §.

Lån må beviljas allenast under förutsättning,
att den jordbruksmaskin, till vars förvärvande lånet är avsett att användas, av hushållningssällskapet befinnes lämplig för åsyftat ändamål,

att köpeskillingen för maskinen prövas skälig,

att den gemensamma maskinanvändningen kan antagas bereda envar av de jordbrukare, som äro medlemmar i den lånesökande sammanslutningen eller som eljest avses skola deltaga i maskinanvändningen, en nytta som kan antagas svara mot hans kostnader för densamma,

att den gemensamma maskinanvändningen är ändamålsenligt organiserad och att trygghet finnes för en god skötsel av maskinen,

att av den åkerareal, som innehaves av ovannämnda jordbrukare, minst sextiofem hundradelar tillhöra brukningsdelar med högst femton hektar åker, samt

att de jordbrukare, som svara för lånet, gjort sig kända för skötsamhet och ekonomisk förtänksamhet.

Såsom förutsättning för lån till maskinhållare skall, förutom vad ovan sagts, även gälla, att lånesökanden med hänsyn till sin ekonomiska ställning och förhållandena i övrigt prövas vara lämplig för bedrivande av sådan verksamhet samt att de avgifter, vilka han därvid ämnar betinga sig, icke befinnas oskäligen.

10 §.

Lån må icke beviljas till högre belopp än som motsvarar åtta tiondelar av köpeskillingen för den maskin, till vars förvärvande lånet avses skola användas.

11 §.

För lån skall ställas säkerhet, som av hushållningssällskapet prövas be-
tryggande.

12 §.

Vid låns beviljande skall hushållningssällskapet bestämma den tid, inom
vilken den åsyftade maskinen skall hava anskaffats, ävensom, där det be-
finnes lämpligt, meddela sådana föreskrifter rörande lånets användande
och sättet för dess utbetalande, att trygghet vinnes för att lånet blir använt
för därmed avsett ändamål.

13 §.

Hushållningssällskapet må icke betinga sig andra villkor i fråga om ränta
och återbetalning, än som gälla för sällskapets statslån till motsvarande be-
lopp. Dock är hushållningssällskapet icke förpliktat att medgiva anstånd
med fullgörandet av förfallen ränte- och kapitalinbetalning.

Om rätt för hushållningssällskapet att i särskilda fall uppsäga lån stadgas
i 14 §.

14 §.

Hushållningssällskapet skall förbehålla sig rätt att uppsäga lån helt eller
delvis till omedelbar betalning,

om låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande,

om låntagaren visar försumlighet att erlægga föreskriven ränta eller amor-
tering eller annorledes bryter mot vad honom enligt avgiven skuldförbin-
delse åligger,

om maskinhållare betingar sig avgifter, som hushållningssällskapet finner
oskäligen,

om inköpt maskin avyttras, utmätes eller blir obrukbar,

om eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren med hänsyn till
det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta
lånet, eller

om hushållningssällskapet finner säkerheten för lånet hava undergått av-
sevärd försämring.

15 §.

Lantbruksstyrelsen må, på framställning av hushållningssällskapet, be-
vilja låntagare bidrag till låns återbetalning, motsvarande en femtedel av lå-
nets ursprungliga kapitalbelopp. Såsom förutsättning för sådant bidrag
skall gälla, att övrig del av låneskulden jämte upplupen ränta blivit ordent-
ligt återbetalad i överensstämmelse med fastställd återbetalningsplan samt

att den gemensamma maskinanvändningen utövats på ett ändamålsenligt sätt.

Beviljat bidrag utbetalas till hushållningssällskapet för att tillgodoskrivas låntagaren.

Reglementariska föreskrifter.

16 §.

De ytterligare föreskrifter, som finnas erforderliga rörande bedrivandet av ifrågavarande utlåningsverksamhet samt villkoren för utlåningen och vad därmed har samband, meddelas, där ej Konungen därom förordnar, av lantbruksstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1938.
